

VILNIUS UNIVERSITY

Miglė

ŽUKAUSKAITĖ-TATORĖ

Problems of the Relationship
between Mandatory Mediation in
Civil Disputes and the Right to
Judicial Protection

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,

Law (S 001)

VILNIUS 2021

This dissertation was written between 2016 and 2020 in Vilnius University, including research stays at Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law (Luxembourg) in 2018 and at Ghent University (Belgium) in 2019.

Academic supervisor – Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

Dissertation Defence Panel:

Chairman – **Prof. of practice Dr. Egidija Tamošiūnienė** (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

Members:

Prof. Habil. Dr. Kinga Flaga-Gieruszyńska (Szczeciński University, Social Sciences, Law – S 001),

Prof. Dr. Vytautas Mizaras (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001),

Prof. Dr. Solveiga Palevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – S 001),

Assoc. Prof. Dr. Vigita Vėbraitė (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

The Doctoral Dissertation shall be defended at a public virtual meeting of the Dissertation Defence Panel on the 25th of May 2021 at 1 pm at the Faculty of Law of Vilnius University.

Address: Saulėtekio av. 9, LT–10222, Vilnius, Lithuania.

The Summary of the Doctoral Dissertation was distributed on the 23rd of April 2021.

The Doctoral Dissertation is available for review at Vilnius University Library and Vilnius University website:

<https://www.tf.vu.lt/events/defence-of-the-doctoral-dissertation-problems-of-the-relationship-between-mandatory-mediation-in-civil-disputes-and-the-right-to-judicial-protection/>

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Miglė

ŽUKAUSKAITĖ-TATORĖ

Privalomosios mediacijos
civiliniuose ginčiuose ir teisės į
teisminę gynybą santykio
problemos

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA

Socialiniai mokslai,
Teisė (S 001)

VILNIUS 2021

Disertacija rengta 2016 – 2020 metais Vilniaus universitete, iš jų 2018 metais stažuotės metu Makso Planko proceso teisės institute (Liuksemburgas) bei 2019 metais Gento universitete (Belgija).

Mokslinis vadovas – prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001).

Gynimo taryba:

Pirmininkė – **partnerystės prof. dr. Egidija Tamošiūnienė** (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001).

Nariai:

Prof. habil. dr. Kinga Flaga-Gieruszyńska (Ščecino universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001),

Prof. dr. Vytautas Mizaras (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001),

Prof. dr. Solveiga Palevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001),

Doc. dr. Vigita Vėbraitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001).

Disertacija ginama viešame nuotoliniu būdu vykdomame Gynimo tarybos posėdyje 2021 m. gegužės 25 d. 13.00 val. Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Adresas: Saulėtekio al. 9, LT–10222, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2021 m. balandžio 23 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu:

<https://www.tf.vu.lt/events/disertacijos-privalomosios-mediacijos-civiliniuose-gincuose-ir-teise%cc%87s-i%cc%a8-teismine%cc%a8-gynyba%cc%a8-santykio-problemos-gynimas/>

TABLE OF CONTENTS

1. SUMMARY	7
1.1. RELEVANCE AND PROBLEMS OF THE RESEARCH	7
1.2. RESEARCH OBJECT	12
1.3. OBJECTIVES AND TASKS OF THE RESEARCH	16
1.4. STATEMENTS TO BE DEFENDED	17
1.5. SCIENTIFIC NOVELTY OF THE RESEARCH	18
1.6. THEORETICAL AND PRACTICAL IMPORTANCE OF THE RESEARCH	21
1.7. SOURCES OF THE RESEARCH.....	22
1.8. RESEARCH METHODS.....	27
1.9. STRUCTURE OF THE DISSERTATION.....	29
1.10. CONCLUSIONS.....	39
1.11. PROPOSALS.....	42
1.12. LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS BY THE AUTHOR.....	48
1.13. LIST OF PRESENTATIONS BY THE AUTHOR AT SCIENTIFIC CONFERENCES	49
1.14. INFORMATION ABOUT THE AUTHOR	50
2. SANTRAUKA	52
2.1. TEMOS AKTUALUMAS IR PROBLEMATIKA.....	52
2.2. TYRIMO OBJEKTAS	56
2.3. DARBO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI	60
2.4. GINAMIEJI TEIGINIAI.....	61

2.5.	TYRIMO NAUJUMAS	62
2.6.	TEORINĖ IR PRAKTINĖ TYRIMO REIKŠMĖ	65
2.7.	TYRIMO ŠALTINIAI	66
2.8.	TYRIMO METODAI.....	71
2.9.	DISERTACIJOS STRUKTŪRA	72
2.10.	IŠVADOS	74
2.11.	PASIŪLYMAI.....	77
2.12.	AUTORĖS PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS.....	82
2.13.	AUTORĖS PRANEŠIMAI, PRISTATYTI TARPTAUTINĖSE KONFERENCIJOSE	83
2.14.	INFORMACIJA APIE AUTOREĮ	84

1. SUMMARY

1.1. RELEVANCE AND PROBLEMS OF THE RESEARCH

Mediation has been used to resolve disputes for many years even before the emergence of today's legal system. Unofficial sources suggest that disputes were settled using mediation in Phoenician trade relations, in Roman and ancient Greek societies (Antonello, 2014, p. 9), in African communities, mediation stems from a long-standing *la palabre*¹ tradition (Chaudhri et al., 2017), scientific articles provide references to the use of mediation in ancient China centuries before the beginning of our era (Cao, 1999, p. 32). In recent decades, mediation has increasingly been given a legal character. As a result of this process, also known as juridification (Tarptautinių žodžių žodynas, 2020; Teubner, 2012, p. 4-5), mediation, previously an exclusively social phenomenon, has become a legal phenomenon.

For a long time, mediation was seen exclusively as a voluntary mean of dispute resolution (Hanks, 2012, p. 929). It was also emphasized that mediation loses its essential features if the parties to the dispute initiate it without their own free will or when the process is too institutionalized (Ingleby, 1993, p. 443). However, at the end of the 20th century, a new trend of initiating this method of dispute resolution appeared, namely, mandatory mediation. Perceived by many as an oxymoron rather than a legal reality, mandatory mediation is criticized as contradicting the very essence of the process - its voluntariness as well as the ability of the parties to make their own decisions regarding the outcome of a dispute (Katz, 1993, p. 3; Quek, 2009, p. 484). Despite the criticism, legislation implementing one or another type of mandatory mediation is currently in place or under active consideration in almost ten European countries.

¹ To put it simply, *la palabre* can be explained as a tradition based on an open conversation in which all stakeholders are heard in order to find a consensus. See: (Diop, 2015).

Europe is no exception in the global context: models of mandatory mediation have been implemented outside its borders for decades. Many U.S. courts have rules that require attempting mediation before going to court², similar rules are widespread in Australia (Waye, 2016, p. 214), examples of mandatory mediation can also be found in countries in Africa (Vettori, 2015, p. 365), South America³ and Asia⁴.

Mandatory mediation is also enshrined in the Lithuanian legal system. Back in 2017, a law was adopted adding Article 231¹ to the Code of Civil Procedure (hereinafter – CCP) (2002) of the Republic of Lithuania (Law on the Amendment of Articles 65, 80, 93, 135, 142, 147, 177, 189, 225, 231 of the CCP, 2017), which entered into force on January 1, 2019. Paragraph 1 of Article 231¹, for the first time in the Lithuanian legal system, provided for the possibility for a judge hearing a case to order the transfer of the dispute to judicial mediation. On January 1, 2020, the provisions of Chapter V of the second version of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania (2017) also entered into force⁵. The provisions of this chapter regulate mandatory mediation and establish the requirement to use mediation prior to bringing an action before a court in family disputes, which are subject to the rules governing the procedure in contradictory matters.

² For example, child custody disputes in California (Perelshteyn, 2017, p. 1), family disputes in South Carolina (U.S. Supreme Court of South Carolina ..., 2015).

³ For example, in Buenos Aires, Argentina (Law on Mediation and Conciliation of the Republic of Argentina, 2010, Art. 4), Brazil (Law on Mediation of the Federal Republic of Brazil, 2015, Art. 27).

⁴ For example, in India (Commercial Courts of the Republic of India, Commercial..., 2018, Art. 12A).

⁵ It should be noted that a new, third version of the Law on Mediation was adopted on June 11, 2020, which enters into force on January 1, 2021. This version does not introduce any substantive changes to mediation in civil disputes, moreover, most of the numbering of the articles has remained unchanged. The main purpose of the amendments in question is to regulate in detail the possibilities of applying mediation in administrative disputes.

Lithuania is not the only European country where mandatory mediation has been implemented relatively recently. For example, the provisions of the legislation of the Republic of Turkey, introducing mandatory mediation in labour disputes, came into force on January 1, 2018 (Law on Labour Courts of the Republic of Turkey, 2017, Art. 3), and in business disputes – on January 1, 2019. (Commercial Code of the Republic of Turkey, 2011, Art. 5 / A). In Azerbaijan, mandatory mediation in family, labour and commercial disputes came into force on July 1, 2020 (Law on Mediation of the Republic of Azerbaijan, 2019, Art. 28.1 and 39). In Greece, after intense resistance to the law promulgated in January 2018, which established mandatory mediation in various categories of disputes (Law No. 4512 of the Hellenic Republic..., 2018, Art. 182), a new law on mediation was adopted on November 29, 2019, repealing the old one and adopting new provisions that introduce mandatory mediation in family disputes (came into force on January 15, 2020) and in disputes adjudicated in an ordinary procedure in the amount of more than EUR 30,000 (came into force on March 15, 2020) (Law No 4640 of the Hellenic Republic..., 2019, Art. 6)⁶. The possibility of introducing mandatory mediation is also under consideration in Serbia (British Council, 2018, pp. 4-5).

The growing number of states that have introduced one or another type of mandatory mediation in their legal acts allows arguing that mandatory mediation is gradually becoming the rule rather than the exception. The unresolved EU Mediation Paradox (EU Directorate-General for Internal Policies, 2014, p. 7), the efforts of national governments⁷, non-governmental organizations⁸ and

⁶ Although the implementation of the provisions has been delayed due to the consequences of the Covid-19 pandemic, it is expected that they will be implemented after the expiry of the restrictions imposed due to the announced quarantine.

⁷ For example, the aforementioned Serbia (British Council, 2018).

⁸ For example, JAMS (<https://www.jamsadr.com/>); Centre for Effective Dispute Resolution (<https://www.cedr.com/>); International Mediation

international organizations⁹ to promote the use of mediation also suggest that the number of countries that will choose to enact mandatory mediation models in their legal systems may increase.

However, the growing number of states that have opted to introduce mandatory mediation does not mean that the opposition towards it has disappeared. Critics of this concept still raise questions regarding the restriction of the right to judicial protection; distortion of mediation as a mean of resolving disputes by restricting one of its essential features - voluntariness; possibilities to abuse the civil process and, finally, potential threats to the weaker party to the dispute (Reli, 2009, p. 65; Ciftci and Gocuk, 2017; Meidanis Seremetakis & Associates Law Office, 2019). These concerns have not been allayed in full by several judgments of the CJEU (Rosalba Alassini, 2010; Menini and Rampanelli, 2017) and the ECtHR (Momčilović v. Croatia, 2015) that have explored the question of the legality and consequences of out-of-court conciliation procedures implemented as mandatory pre-trial dispute resolution mechanisms.

Moreover, the examples of several countries have shown that the implementation of mandatory mediation can be subject to considerable opposition not only from lawyers and the legal community in the broadest sense but also from national courts. In Italy and Greece, mandatory mediation was only introduced on a second attempt, due to the intervention of, respectively, the Constitutional and Supreme Courts of these countries (Constitutional Court of Italy judgment No 272/2012 of October 24, 2012; of the Hellenic Supreme Court Administrative chamber plenary session opinion No 34/2018 of June 28, 2018). Following two decisions by the Romanian Constitutional Court in 2014 and 2018 initiatives for the implementation of mandatory mediation in this country have been

Institute (<https://www.imimmediation.org/>); ADR Center Global (<https://www.adrcenterglobal.com/>); World Mediation Organization (<https://worldmediation.org/>) and others.

⁹ For example, the work of the CEPEJ Working Group on Mediation (CEPEJ, 2020).

postponed indefinitely (Constitutional Court of Romania judgment No 266 of May 7, 2014; Constitutional Court of Romania judgment No. 560 of September 18, 2018). In Austria, the Supreme Court also found a pilot project, which was set up to test a mandatory mediation model, unlawful as early as in 1997 (Austrian Supreme Court judgment no. 1Ob161 / 97a of July 15, 1997; Roth and Stegner, 2014, p. 46).

Adopting more legal acts on mediation results in the mediation process and activities of mediators being regulated with more rigor. Such trend allows for a new phenomenon to occur – several states have introduced a requirement in their legal acts for the authorities responsible for mediation to collect and process statistical data related to mediation (for example, the Law on Mediation in Civil Disputes of the Republic of Turkey, 2012, Art. 30(1d); Law on Mediation of the Republic of Lithuania, 2020, Art. 4 d. 5 p.). The first statistical data, though often fragmented, allows assessing, at least preliminary, the effects of the national mandatory mediation models on the national justice systems as well as on the prevalence of mediation. It also allows looking for trends as well as explore the potential of different national mandatory mediation models.

Models of mandatory mediation that have been established in Lithuania and other European countries over the last few years, examples of failed mandatory mediation initiatives, persistent resistance towards mandatory mediation, incomplete understanding of the mandatory mediation process, cases that still reach national courts stemming from the implementation of mandatory mediation models, as well as relatively recent possibility to assess the practical impact of mandatory mediation models taking into account statistical data, substantiate the relevance of this study not only in Lithuania but also in Europe. The growing number of implemented or proposed mandatory mediation models suggests that the relevance of this topic will not fade away. To the contrary, it is more likely to increase in the near future.

1.2. RESEARCH OBJECT

The main object of the doctoral research is the national models of mandatory mediation in civil disputes implemented in Lithuania and other European countries, the practical need for their implementation and their impact, as well as their relationship with the right to judicial protection. National mandatory mediation model in this thesis should be understood as the method of implementation of mandatory mediation in the national legal system chosen by the national legislator, including the selection of the specific type of mandatory mediation, its object¹⁰ and scope¹¹, the exact procedure for providing mandatory mediation services and other related aspects.

It was chosen to limit the scope of the research to the national mandatory mediation models implemented in Europe, based on several reasons for that. First, in most European countries, as is the case in Lithuania, the continental legal tradition prevails. This makes it easier to draw parallels between the legal regulations of mediation chosen by national governments and to compare the practical impact of the provisions implemented. Secondly, most European countries are directly or indirectly¹² affected by primary and secondary EU legal acts, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, documents and recommendations prepared by the Committee of Ministers of the Council of Europe and CEPEJ working groups, which are all relevant to Lithuania. In addition, the decisions of the CJEU are directly relevant to all the member states of the EU; the jurisprudence of the ECtHR is relevant to almost all

¹⁰ The object of the mandatory mediation model should be defined based on the type of conduct required by the legislator for the requirement to use mandatory mediation to be considered fulfilled.

¹¹ The scope of mandatory mediation models should be defined based on the categories of disputes to which the model in question applies.

¹² Even those European countries that are not members of the European Union partially follow and rely on both the case law of the CJEU and the provisions of EU directives or regulations. This is especially true for those countries that expect to join the bloc in the future, such as Turkey or Serbia.

countries in Europe. This allows conclusions that these countries face the same or similar legal environment as Lithuania, that they are affected by similar external incentives, and also, at least in part face similar problems. Such a situation allows for an effective comparative analysis between the legal acts regulating mediation implemented in Lithuania and other European countries.

Accordingly, the regulation of mediation in countries outside Europe is examined only to the extent necessary to explore the situation on a wider scale and provide more practical examples, which are not found in Europe. This is especially true for the United States, as it is this country that is considered to be the pioneer of mediation as a legal phenomenon. Mediation is also particularly widespread in the US, especially compared to European countries.

Taking into account the object of the research, the mandatory mediation model implemented in Lithuania is analysed in the context of other European countries, which have introduced mandatory mediation into their legal systems. These include Azerbaijan, Belgium, the Czech Republic, Greece, Italy, the UK, Turkey, Norway, France, Switzerland and other European countries, insofar as the provisions of their legal acts are relevant to the issues analysed.

It is necessary to single out Italy among the listed countries as the Italian mandatory mediation model is examined more closely and extensively in the dissertation. The Italian example is important for several reasons. First, Italy was one of the first in Europe to introduce not only mandatory mediation by court order¹³ but also wide-ranging mandatory mediation by law¹⁴. The statistical data collected during

¹³ Mandatory mediation by court order should be understood as mediation mandated by an order of a judge or other court employee, leaving the selection of disputes suitable for mandatory mediation to the discretion of that judge or court employee.

¹⁴ Mandatory mediation by law should be understood as a legislative initiative by means of which all disputes of a certain category, such as family disputes, are directed to mediation, usually, before allowing parties to bring their dispute to court. Mandatory mediation by law usually amounts to a mandatory pre-trial dispute resolution method.

that time makes it possible to assess the impact of the mandatory mediation model over a longer period of time, which cannot be done by examining relatively recently implemented mandatory mediation models in other countries. This also means that the Italian mandatory mediation model was more widely studied in the scientific literature, which in turn makes it possible to reach deeper insights regarding the model concerned. Second, the Italian mandatory mediation model, although adapted to the needs of each country, has been implemented in several other European countries, including Azerbaijan, Greece, and Turkey. This allows the provisions of Italian law to be considered as a 'primary' source. Therefore, the provisions transposing the Italian model to legal acts of other countries can be examined only when they differ from the Italian mandatory mediation model.

Only problems and questions related to mandatory mediation in civil disputes are analysed in-depth in this dissertation, leaving the questions related to the application of mandatory mediation in criminal or administrative disputes outside the scope of this research, even though mandatory mediation can also be applied in these fields of law¹⁵. This decision was taken in view of the fact that mandatory mediation, especially by law, is most frequently implemented in civil disputes. In addition, research considering the application of mandatory mediation in administrative or criminal proceedings would require analysing fundamentally different issues. These issues can be related to the imbalance of power between the parties to the dispute caused by a certain level of subordination as far as administrative proceedings are concerned, or, in criminal proceedings, victim-offender relations. Different rules of procedure and public interest in the outcome of the case shall also be taken into account. Given that

¹⁵ For example, pilot projects for mandatory mediation in administrative disputes are carried out in France (Law of the French Republic of November 18, 2016 on Justice..., 2016, Article 5 (IV)), in Latvia it is mandatory for all minors involved in criminal activities to meet mediators, although they are not obliged to agree to participate in mediation (Giedrytė-Mačiulienė and Venckevičienė, 2016, p. 75).

disputes resolved in administrative and criminal proceedings raise a wide array of specific questions as well as the differences discussed, it can be concluded that including these questions into the scope of the research would not have allowed a detailed analysis of the essential aspects of the application of mandatory mediation in civil disputes.

The relations between mandatory mediation and the constitutional principle of judicial protection, as it is enshrined in the Constitution of the Republic of Lithuania (1992, 30 str.) (The Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of July 2, 2002), the right to a fair trial as enshrined in the ECHR (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1955, Art. 6) and the principle of effective judicial protection as enshrined in the EU Charter of Fundamental Rights (Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2016, Art. 47) are analysed in this doctoral research. These principles and rights are together referred to as the right to judicial protection. Such an object was chosen taking into account the most important judgments of the ECtHR and the CJEU, which examined the possibilities for mandatory pre-trial conciliation procedures to restrict, in the light of the decision of ECtHR, the right to a fair trial (*Momčilović v. Croatia*, 2015, par. 3) and, in the light of the decisions of CJEU, the principle of effective judicial protection (Rosalba Alassini, 2010, pp. 1 and 61. Menini and Rampanelli, 2017, p. 53). The Constitutional Court of the Republic of Lithuania has not directly examined the compliance of mandatory mediation models with the provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania. However, it has issued several decisions assessing whether several different mandatory pre-trial dispute resolution procedures are compliant with Article 30 of the Constitution and the right of a person, whose constitutional rights and freedoms were violated, to seek judicial protection, enshrined therein. It was also emphasized in these decisions that the constitutional

principle of judicial protection¹⁶ stems from this article (for example, the Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of July 2, 2002; The Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of March 4, 2003).

However, it is not intended by this research to provide a comprehensive analysis of a person's right to a fair trial and the principle of effective judicial protection. Such analysis would require qualitatively different research primarily focused on a detailed study of human rights, as opposed to mandatory mediation. Consequently, the questions related to these institutes are examined only to the extent necessary to reveal their relationship with mandatory mediation models, as well as to assess whether mandatory mediation models have the potential to restrict the right to judicial protection and, if so, to evaluate if these restrictions are proportionate.

1.3. OBJECTIVES AND TASKS OF THE RESEARCH

The objective of this research is to reveal, through theoretical and practical examples of the application of mandatory mediation models, the relationship between these models and the right to judicial protection and, if it is established that such models have the potential to restrict the right to judicial protection, to assess whether these restrictions are proportionate. The high-level objective can be broken down to the following tasks:

- 1) To examine the process of the juridification of mediation and outline the essential features of mediation determined by this process.
- 2) To define the concept of mediation as a legal phenomenon based on the essential features of mediation identified in the previous step.

¹⁶ In the ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of March 4, 2003 this principle is also referred to as the constitutional principle of the priority and universality of judicial protection.

- 3) To define the concept of mandatory mediation and, based on the essential features of the mediation process identified in the previous steps, assess whether the requirement to use mandatory mediation is compatible with the essence of this process.
- 4) To outline the models of mandatory mediation used in Europe, identifying their scope, object and the preconditions required for the implementation of these models, in particular as regards the assurance of the quality of mediation services.
- 5) Assess whether the models of mandatory mediation outlined in the previous step have the potential to limit a person's right to judicial protection.
- 6) If the existence of limitations is established, taking into account the practical implications on the problems mandatory mediation models were supposed to resolve as well as the objectives pursued when implementing these models, evaluate whether the objectives identified are appropriate and whether the limitations are proportionate.

1.4. STATEMENTS TO BE DEFENDED

- 1) The juridification of mediation and the intensifying legal regulation of mediation have partially changed the concept of mediation: additional requirements are imposed on mediation as a process; qualification requirements for mediators are established to ensure the high quality of mediation services; the perception of some of the essential features of mediation as well as their limits change together with mediation becoming a part of the legal system.
- 2) The principle of voluntariness in mediation is considered to be an essential feature of the process, but its limits should be defined by the ability of the parties to decide how the process is organized, what the outcome of the process will be and at what point it should be terminated. Accordingly, mandatory

mediation models do not violate the principle of voluntariness and, at the same time, the essence of the mediation process, as long as they only require trying mediation, as opposed to reaching a settlement or behaving in a certain way during mediation.

- 3) Mandatory mediation is an inexpensive alternative to resolving a dispute in court, which has a high success rate and can significantly expand the use of mediation. Therefore, the introduction of mandatory mediation helps to resolve the problems of the court system, primarily related to overburdened courts and the cost of litigation; it also helps to resolve issues of limited use of mediation.
- 4) Mandatory mediation is a proportionate limitation of the right to judicial protection which causes only minimal inconvenience to the parties to the dispute, while the need to address the problems of the court system, related to overburdened court dockets and the cost of litigation, as well the issues of limited use of mediation are appropriate objectives to justify such a restriction.

1.5. SCIENTIFIC NOVELTY OF THE RESEARCH

The legislative provisions establishing the legal ground for mandatory mediation by court order were introduced in Lithuania only on January 1, 2019 (CCP, 2002, 231- Art. 1.; Law on the Amendment of Articles 65, 80, 93, 135, 142, 147, 177, 189, 225, 231 of the CCP, 2017, Art. 11), while mandatory mediation by law was only introduced on January 1, 2020 (Law on Conciliation of Civil Disputes of the Republic of Lithuania No. X-1702 ..., 2017, Article 2; Law on Mediation of the Republic of Lithuania, 2017, Articles 20-22), therefore it is natural that the model of mandatory mediation established in Lithuania has been minimally examined by legal scholars. A similar situation has developed at the European level: as discussed above, mandatory mediation models have been

implemented recently in many countries. Such countries include Azerbaijan, Belgium, Greece, France and, to some extent, Turkey.

Kaminskienė, Tvaronavičienė, Vėbraitė made the largest contribution to the research of mandatory mediation in Lithuania. Kaminskienė (2013, p. 685) examined the concept of mandatory mediation as well as problems related to it, reviewed the experience of foreign countries relevant at that time and outlined the arguments “for” and “against” the implementation of the mandatory mediation model. After the implementation of the mandatory mediation model in Lithuania, an article, which examines the issues of mandatory mediation in family disputes in Lithuania and analyses the legal factors that may affect the proper functioning of this institute, was prepared by Kaminskienė and Tvaronavičienė (2019, p. 52). Questions related to mandatory mediation were also briefly analysed by Vėbraitė (2009, 159-162). In her doctoral thesis, which was focused on the parties’ reconciliation in the civil process, Vėbraitė critically evaluated the possibility of introducing mandatory mediation by court order or by law in Lithuania.

The possibilities of establishing mandatory mediation are also analysed in the white paper on the development of mediation approved by the Minister of Justice of the Republic of Lithuania. In the white paper, the authors analyse and evaluate the institute of mediation, outline the possibilities for its development and ways to increase efficiency, provide a comparative analysis of the legal acts introduced in other countries (Order No. 1 R-268 of the Minister of Justice of the Republic of Lithuania of 17 September 2015..., 2015, par. 1). Since the introduction of mandatory mediation was suggested in this white paper, the preconditions for the implementation of mandatory mediation and its potential scope were also analysed therein.

These sources are considered to be the main scientific works of Lithuanian authors aimed at analysing mandatory mediation. Since mandatory mediation was introduced in Lithuania only recently, these authors examined primarily theoretical problems related to mandatory mediation, as opposed to the efficiency of mandatory mediation

models in practice. Preliminary statistics on mandatory mediation have also been published only in the middle of 2020 (VGTPPT, 2020a), which meant that in the above-mentioned sources the practical impact could not have been assessed. The same is true for the mandatory mediation models in other European countries, as most of these models have also been implemented in recent years. The provisions of the legal acts of these countries, as well as mandatory models implemented therein are discussed in this dissertation; however, they could not have been discussed extensively in sources published earlier. In addition, none of the scientific works provides a detailed analysis of the problems related to mandatory mediation and potential restriction of the right to judicial protection.

Foreign law scholars have examined mandatory mediation in more detail. It can be stated that the theoretical foundation for the analysis of the concept of mandatory mediation and the forms in which it can be implemented was laid down in the articles by Sander (2006), Hanks (2012). Significant criticisms towards mandatory mediation, in particular in the light of the principle of voluntariness and parties' self-determination, access to justice, the requirement to participate in mediation in good faith, have been expressed in articles written by Ingleby (1993), Zylstra (2001), Boettger (2004), Quek (2009), Nolan-Haley (2011), Vettori (2015).

In Europe, mandatory mediation models have been analysed either at the national level of each country (for example, mandatory mediation in Norway has been analysed by Nylund (2018), in Italy by Matteucci (2015, 2020), Zappalaglio (2013)) or while assessing the overall situation of mediation in Europe (for example, scientific studies supervised by De Palo (2011; 2018)). However, none of these works takes into account the provisions of Lithuanian legal acts in a comparative perspective: Lithuania is mentioned in the context of all EU countries at most, without examining the situation in the country in detail.

In view of the above, it can be stated with certainty that this is the first research, which examines the mandatory mediation model

implemented in Lithuania in detail not only from the theoretical but also from the practical perspective and provides a comparative analysis of this model in the context of other European countries as well as an assessment of the model's compliance with the individual's right to judicial protection, taking into account the objectives set for the model and the method chosen for its implementation.

1.6. THEORETICAL AND PRACTICAL IMPORTANCE OF THE RESEARCH

The importance of the dissertation research is based on two main aspects examined in the dissertation. First, the dissertation presents a comparative analysis of the model of mandatory mediation established in Lithuania in the context of models implemented in other European countries. Based on this analysis, the advantages and disadvantages of mandatory mediation models are highlighted. The practical significance of this analysis is related to the possibility of using good practice examples of other countries and adjusting the mandatory mediation model implemented in Lithuania accordingly. This analysis also makes it possible to identify systemic problems related to mandatory mediation models. In addition, the insights presented in the thesis may be particularly useful to legislators in other states considering introducing mandatory mediation models.

Secondly, the doctoral research is important in that it analyses how the theoretical statements about the mandatory mediation models correspond to the actual situation. This analysis is particularly important and necessary because, from a theoretical point of view, mandatory mediation is often understood either as an anathema, arguing that it can only worsen both the situation of the parties to the dispute (Vettori, 2015, p. 363–364) and the attitude of the general public towards the mediation process itself (Vėbraitė, 2009, p. 160), or as a panacea, which can solve a large part of the problems of the judicial system, especially as far as the overburdened courts and the costs of legal proceedings are concerned (De Palo, 2018, p. 9–11). The

rising number of countries where mandatory mediation was introduced, and the emergence of structured statistics make it possible to verify the accuracy of these statements by assessing the factual situation. It also allows to conduct a preliminary evaluation of the real impact of mandatory mediation models on the parties' ability to settle, on the approach of the general public, and on the problems of judicial systems.

It should be emphasized that the doctoral research cannot provide comprehensive answers to these questions: a large part of the statistical data is still fragmented, only a part of it is collected for a longer period of time, which does not always allow to see definitive trends. However, the available statistics are sufficient to draw preliminary conclusions. These conclusions along with the data on the effectiveness and practical impact of mandatory mediation models collected during this research will provide a better basis for further research on mandatory mediation models and enable informed decision making when assessing the suitability of mandatory mediation for resolving issues related to overburdened courts, cost of litigation or limited use of mediation.

1.7. SOURCES OF THE RESEARCH

The main authors who have examined the issue of mandatory mediation in Lithuania and abroad have already been outlined when proving the novelty of doctoral research. However, in order to conduct high-quality doctoral research, it is necessary to take a broader look at this topic and assess aspects that are only indirectly related to mandatory mediation, such as the intensification of legal regulation of mediation and tendencies related to it, the concept of mediation, essential features of mediation, problematic aspects and tendencies attributable to the legal acts on mediation in other countries. Sources that cover issues directly or indirectly related to mandatory mediation can be broken down as follows:

Normative sources. Probably the most important normative source is the national legal acts of Lithuania and other countries regulating the application of mediation. These are usually laws that are specifically dedicated to mediation. In Lithuania as well as in other countries relevant provisions of codes of civil procedure are often also important since they provide the legal basis for mandatory mediation by court order and enshrine sanctions or incentives for refusing or participating in mandatory mediation. Some other national laws and by-laws were also analysed during doctoral research, such as the Law on the State-Guaranteed Legal Aid Service, the orders of the Minister of Justice, on the basis of which the provisions of the Law on Mediation were implemented.

At the European level, the provisions of the EU Mediation Directive and the Directive on Consumer ADR are also important (even though the latter can be considered as less relevant), since in many European countries they have laid the foundations for the regulation of mediation at the national level. The provisions of the EU Charter of Fundamental Rights (2016) and the ECHR (1995) are relevant when analysing the relationship between the mandatory mediation models and the right to judicial protection, while the provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania (1992), which enshrine this right in Lithuanian legal system, are relevant in Lithuanian context. Also relevant are soft law instruments, such as the UNCITRAL Model Laws (2002, 2018), the Recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Mediation in Family and Civil Disputes (Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe of 21 January 1998., 1998; Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe of 18 September 2002..., 2002), guidelines adopted by the CEPEJ for better implementation of these recommendations (CEPEJ, 2007a), as they have all had a significant impact on national legal acts regulating mediation in European countries. In addition, their provisions demonstrate the consensus of the international community

on certain aspects related to mediation and allow to better understand objectives of certain national provisions.

Specialized literature. Four main groups of specialized literature that was used in doctoral research can be distinguished. The first group includes rather general reviews on mediation, most often, collections of articles on national mediation legislation. Sources of this nature often provide more detailed information on foreign law, which is otherwise difficult to find without speaking the national language of that country. These sources also provide an overview of the examples of national legislations described in the collection and deduce the trends out of such an overview.

Examples of such literature include “Mediation: Principles and Regulation in a Comparative Perspective”, edited by Hopt and Steffek (2013), “EU mediation law handbook: regulatory robustness ratings for mediation regimes” edited by Alexander, Walsh and Svatoš (2017), “The variegated landscape of mediation: a comparative study of mediation regulation and practices in Europe and the world” edited by Schonewille and Schonewille (2014). Another source that could be attributed to this category is a study called “European Handbook for Mediation Lawmaking” approved by CEPEJ (2019), to the preparation of which, together with the CEPEJ Working Group on Mediation, the author of the doctoral research has also contributed. Practical literature can also be attributed to this category. For Lithuania, the most important and relevant practical publication is “The Guide for a Mediator” (Kaminskienė et al., 2019). It should be noted, however, that many of these sources are only partially valuable in addressing the issue of mandatory mediation, since, as discussed above, most of the mandatory mediation models have been implemented only recently.

The second category includes sources that specifically address mandatory mediation and issues related to its application. As mentioned in the analysis of the novelty aspect of the doctoral research, the articles of Kaminskienė and Tvaronavičienė should be included in this group (Kaminskienė, 2013; Tvaronavičienė and

Kaminskienė, 2019), partially - Vėbraitė's (2009) doctoral dissertation. Among the works of foreign authors, the most important are Ingleby (1993), Sander (2006), Quek (2009), Nolan-Haley (2011), Hanks (2012), Vettori (2015). Specific aspects related to mandatory mediation, such as the requirement to participate in good faith, the relationship between mandatory mediation and the principle of voluntariness, have been examined by Zylstra (2001), Boettger (2004), Heeden (2005), Durand (2016), and other authors.

The third group includes literature that deals with specific issues that are not directly related to mandatory mediation but are relevant to the doctoral research. Lithuanian authors examined the issues of mediator's civil liability (Juškaitė-Vizbarienė, 2014), the issue of judicial mediation (Kaminskienė, 2010), the necessity of mediation in public life (Lakis, 2010), the tendencies of legal regulation of mediation in Lithuania (Simaitis, 2007). The works of foreign scholars are also important in analysing specific aspects of mediation. For example, the issues related to the regulation of mediation were examined in detail in the works prepared by Alexander (2006, 2008, 2009, 2012), Brooker's (2013) monograph as well as the article written by Blichner and Molander (2005) are both relevant in analysing the issues related to the juridification of mediation.

The fourth group includes comparative studies that are often conducted at a pan-European or EU level and are used to assess the current situation in the countries from a specific point of view. These studies are important in revealing the practical situation in the countries, their differences, they also help to identify the main problems, as well as allow to find solutions to these problems. This group includes EU-wide studies on the prevalence of mediation and its potential impact, such as “‘Rebooting’ the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU: study” (EU Directorate-General for Internal Policies, 2014), “Quantifying the cost of not using mediation - a data analysis: A Note to the European Parliament” (De Palo, Feasley and Orecchini, 2011), as well as studies

comparing the efficiency of national judicial systems (CEPEJ, 2018d), costs of litigation (Albert and Mikelenas, 2007; Hodges, Vogenauer, & Tulibacka, 2010; Evas et al., 2018). This group also includes national studies examining certain issues related to mediation, such as a study on the attitude of Lithuanian lawyers to peaceful dispute resolution and mediation (Kaminskienė et al., 2016), a study on the attitude of court mediators to the practice of judicial mediation (Sondaitė and Molė, 2019).

Case-law. It is examined in the dissertation how the provisions regulating mandatory mediation are applied by national courts. The case-law of international courts such as the CJEU and the ECtHR are also analysed in light of the relationship between mandatory mediation and the right to judicial protection. Rulings and decisions of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania are examined in the same light as well. Judgments of foreign courts assessing the provisions of legal acts establishing mandatory mediation, such as the decision of the Constitutional Court of the Republic of Italy (Judgment No. 272/2012 of the Italian Constitutional Court of 24 October 2012), the opinion of the Greek Supreme Court (Opinion No 34/2018 of the Plenary Session of the Administrative Chamber of the Greek Supreme Court of 28 June 2018), the judgment of the Turkish Constitutional Court (Judgment No 2018/82 of the Turkish Constitutional Court of 11 July 2018), as well as decisions of courts of lower instances were also taken into account when examining the issues related to the regulation of mandatory mediation in these countries.

Other literature. This group includes various other sources. Although they cannot be considered specialized literature, they are no less important for doctoral research. To reveal the practical impact of mandatory mediation models, international and national statistical summaries, such as European Justice Scoreboards (European Commission, 2020), courts performance reviews (National Courts Administration of the Republic of Lithuania, 2014, 2016, 2017, 2020), summaries of national statistical data on mediation (for example, the

Italian Ministry of Justice, 2020b; The Directorate-General for Judicial Records and Statistics of the Ministry of Justice of the Republic of Turkey, 2020; State Guaranteed Legal Aid Service of the Republic of Lithuania, 2020A) were analysed extensively.

Also important for the doctoral research are national and international *travaux préparatoires* and other preparatory documents: white papers on mediation development (Order No. 1R-256 of the Minister of Justice of the Republic of Lithuania of 23 November 2010, 2010; Order No. 1R-268 of the Minister of Justice of the Republic of Lithuania of 17 September 2015..., 2015), explanatory notes to legal acts implemented in Lithuania and other countries (Explanatory Note of the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania of 11 January 2008..., 2008; Ministry of Justice of the Republic of Italy, 2010; Resolution No. 505 of the Government of the Republic of Lithuania of 18 May 2016..., 2016) and other documents of a similar nature, which allow determining what goals were expected to be achieved by these legal acts and what results were anticipated.

This category also includes other types of documents, including mediation rules prepared and applied by mediation service providers, blog entries, and articles in the media.

1.8. RESEARCH METHODS

The main methods used in the dissertation are comparative analysis, teleological, historical, systematic analysis and linguistic methods.

The comparative analysis method is considered to be the most important in this study. Using this method, the provisions of the national legal acts on mediation enshrined in Lithuania are compared with the provision of legal acts on mediation enshrined in other European countries, where mandatory mediation models are implemented, such as Azerbaijan, Belgium, Czech Republic, Greece, Italy, the UK, Turkey, Norway, France, Switzerland. Using this method, mandatory mediation models implemented in the listed countries were analysed, their advantages and disadvantages were

revealed, and the practical impact of these models was examined. This method allowed to identify regulatory best practices, to assess what could help make the Lithuanian mandatory mediation model more effective, and, based on the experience of other countries or the development of other ADR methods, such as arbitration, to recognise potential future trends in mediation.

The teleological method is especially relevant in doctoral research when analysing the goals pursued in implementing mandatory mediation models. When certain human rights are restricted by the requirements of legal acts, the legitimate aim of the legislators is one of the essential criteria for assessing whether such a restriction shall be regarded as proportionate and, therefore, justifiable. For this reason, the teleological method was the most relevant in examining the issues of the relationship between mandatory mediation and the right to judicial protection. However, it has also been used in other parts of the research, for example, when analysing the criteria used by national legislators to define a particular scope of mandatory mediation, as well as examining why the participation of lawyers in mandatory mediation is obligatory in some countries.

The historical method allowed to reveal the development of the institute of mediation. The historical development of mediation is especially important when examining its transformation from a social to a legal phenomenon, also, when analysing the stages of the juridification of mediation. The historical method was also used to analyse the changes in mediation regulation in Lithuania, which allowed to assess the impact of different types of regulation on the development of mediation in Lithuania.

The method of systematic analysis is relevant in the whole dissertation research. With this approach, mandatory mediation is not seen as a separate institute but rather as a part of national and supranational legal systems. This method allowed the provisions of national legislation to be assessed in the context of EU legislation and documents prepared by the Council of Europe. With the help of this

method, mandatory mediation was also analysed as part of a broader set of provisions governing civil proceedings and state-guaranteed legal aid.

The linguistic method is particularly relevant in doctoral research when examining the differences between the concepts of conciliation and mediation. It is also relevant when assessing the impact that the choice of one term or another or the non-systematic interpretation of certain terms may have on the interpretation of the legislation in which the term is used. This method was also used to explain other terms used in the dissertation and reveal their meaning.

1.9. STRUCTURE OF THE DISSERTATION

The dissertation consists of an introduction, the body of doctoral research and conclusions. In the introduction the relevance of the research and the degree to which this topic was researched in the past is revealed, the object of the research is defined, the aim and tasks of the research are outlined, the main sources analysed during the research are indicated and statements to be defended are presented.

The body of the research is divided into three parts, the main findings of each of the parts are outlined below.

1. In the first part of the thesis, the concept of mandatory mediation is analysed. To reveal this concept, a three-step approach is taken. Firstly, the process of juridification of mediation is considered in detail, explaining how with time mediation not only became a profession but also a part of civil procedure among other things. To further explain the process of the juridification of mediation, the forms of mediation regulation are analysed. Operating on presumption introduced by Alexander (2012, p.147) that mediation can be regulated by the market, by rules applicable in a certain sector, framework documents, model laws and national legal acts, the latter form in itself being able to embody four different functions, it is demonstrated how the regulation of mediation in Lithuania has undergone all these forms. It is also

established that current national laws regulating mediation in Lithuania embody all four functions. Namely, the Law on Mediation of the Republic of Lithuania along with the CCP have the following functions: (1) to trigger the use of mediation; (2) to regulate the procedural aspects of mediation; (3) to set standards applicable to the practice of mediation; and (4) to establish the rights and duties of the people in any capacity related to mediation as well as to protect the overall integrity of the process. Having established how the process of the juridification of mediation has taken place, the implications of this process are also discussed at this stage. It is demonstrated how juridification of mediation can have both positive and negative effects, the former being higher quality of mediation services, more ways to protect the rights of the parties to the dispute and mediators, while the latter are stemming from reduced flexibility of the process, gradual changes in the understanding of mediation in the eyes of the general public.

Secondly, the concept of mediation is analysed further in order to identify the essential features of the mediation process. It is established that as a social phenomenon, mediation can be defined rather loosely, however, as a legal phenomenon, certain detailed characteristics are assigned to it by legal acts. These characteristics more often than not are based on the minimum requirements applied to the mediation process or mediators. Therefore, the concept of mediation as a legal phenomenon is directly dependent on the legal system analysed. In a similar light, a distinction is made between mediation and other alternative dispute resolution practices, with the main focus being put on the differences between conciliation and mediation as well as the examples when these terms are used interchangeably and reasons why it is not always possible to tell the two apart.

Thirdly, the concept of mandatory mediation is described. It is established that, given the effects of the juridification of mediation, the distinction between voluntary and mandatory

mediation shall not be made based on the will of the parties, but rather based on the existence of explicit or implicit requirements to participate enshrined in the legal acts. Subsequently, the forms of establishing the requirement to use mandatory mediation are examined, namely, (1) mandatory mediation by law, (2) mandatory mediation by court order, and (3) *quasi*-mandatory mediation, based on positive or negative reinforcement for the use or refraining to use mediation. To better reveal the concept of mandatory mediation, the procedural incentives (such as a reduction in stamp duty or tax incentives) and sanctions (such as fines, divergence from the rules of costs allocation, the limited possibility to file a claim in court) are discussed in more detail, along with their efficacy in practice.

To comprehensively discuss the concept of mandatory mediation, the principle of voluntariness and parties' self-determination is also analysed in this part of the thesis. It is established that there should be made a distinction between a broad and a narrow understanding of the principle of voluntariness in mediation. The former includes four aspects to it, namely, (1) the freedom to choose mediation; (2) the freedom to choose a mediator; (3) the freedom to withdraw from the mediation process; and (4) the freedom to enter into a settlement agreement. The latter shall be understood as comprising the possibility to make voluntary choices when in the mediation, such as whether to withdraw from mediation or whether to enter into the settlement agreement and, if yes, on what terms.

2. The second part of the thesis is dedicated to revealing how mandatory mediation is implemented in different European countries. The main aspects analysed include the chosen scope of application, the object of mandatory mediation as well as the schemes of quality assurance.

The scope of application of a mandatory mediation model demonstrates which types of disputes are subject to mandatory mediation. Based on the examples found in practice, it is

established that while mandatory mediation by court order is mainly applied in all civil disputes leaving it to the discretion of the court to select cases suitable for mediation, mandatory mediation by law is most frequently applied in family, employment and commercial disputes. The criteria for choosing the scope of application are usually based on (1) the spread of voluntary mediation in a certain category of disputes; (2) the number of disputes of a certain category reaching the courts; (3) the common characteristics of a certain category of disputes. Taking into account statistical data available at some European countries and success rates demonstrated therein, it is established that certain categories of disputes might be less suitable for mandatory mediation and in such cases narrowing the scope of application could be considered.

The object of mandatory mediation reveals what type of conduct is required from the parties for it to be considered that the requirement to use mandatory mediation has been fulfilled. Based on practical examples from European and other countries, the requirements for participation in an information session and participation in a mediation session are distinguished. It is established that the latter can also be enshrined in more detail and require participation in good faith, exchange of offers or staying in the session for a certain period of time. Variations of mandatory mediation models might also include the requirements to be represented by a lawyer or to participate in person, the obligation for both parties to participate together can also be found. It is also explained that an intermediary type of mandatory mediation object has been established in several European countries, requiring parties to participate in an information session in a mediation setting.

The efforts to ensure high quality of mandatory mediation services are also analysed in the second part of the thesis. It is established that the quality of mediation services can be ensured (1) by the market, (2) by the use of certain incentives to encourage

mediators to undergo optional certification, or (3) by the introduction of mandatory licence where only individuals or companies having the licence and included on the rosters can provide relevant services. It is established that the latter requirement can be applied to mediators, mediation service providers and mediation training providers. It is subsequently found that the introduction of mandatory licences or rosters is the most effective way to ensure high quality of mediation services and that such requirements are frequently implemented together with mandatory mediation models.

3. The third part of the thesis deals directly with the problems of the relationship between mandatory mediation in civil disputes and the right to judicial protection. From the national perspective, based on the doctrine of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania it is established that mandatory means of pre-trial dispute resolution shall not be considered as infringing the right to judicial protection so long as this right is not effectively denied. Therefore, the mandatory mediation model implemented in Lithuania is in line with the right to judicial protection as it neither forces parties into settlement nor deprives them of the possibility to file a claim in court in case mediation does not result in a settlement.

In the third part of the thesis, mandatory mediation models implemented in Europe are also analysed in the light of the provisions of the ECHR and the EU Charter of Fundamental Human Rights and the doctrine of, respectively, the ECtHR and the CJEU. Having established that mandatory mediation limits direct access to judicial protection it is then evaluated if these limitations are proportionate and, therefore, justifiable. To assess whether the measures implemented are justifiable, mandatory mediation models are analysed in detail using four subcomponents of the principle of proportionality: (1) proper purpose; (2) rational connection between the purpose and the measures implemented; (3) necessity of the measures to reach the

purpose; and (4) proportionality *stricto sensu*, taking into account the importance of the purpose and the type of limitations.

Based on *travaux préparatoires* and legal doctrine it is established that there are two main purposes that the legislators are trying to achieve with the introduction of mandatory mediation: firstly, eliminate the problems of the court systems stemming from overburdened court dockets and high costs of judicial proceedings, and, secondly, expand the limited use of mediation. Each of these purposes is evaluated separately using the four-step test described above.

Having both the ECtHR and the CJEU confirmed that the purpose to eliminate certain problems related to the court-system is legitimate, it is assessed whether these problems are deep-rooted in European countries where mandatory mediation models were introduced, including Lithuania. Evaluating the problems related to overburdened court dockets and their implications, criteria such as clearance rate and disposition time are used in the analysis. It is established that while several European countries, where mandatory mediation models have been introduced, are facing such problems, Lithuania, at the time of research, was not one of them. However, the situation was worse when the provisions of legal acts introducing mandatory mediation were adopted. When analysing the problems related to the costs of judicial proceedings it is established that while Lithuanian courts seem to be underfinanced, the costs of legal representation are relatively low compared to other European countries. However, the costs of legal representation still form the biggest part of parties' spending on the case with examples of cases found where costs of legal representation are higher than the disputed amount.

When assessing whether the introduction of mandatory mediation is a suitable tool to address the problems related to court systems as outlined above, the most common theoretical claims, such as that mandatory mediation can help reduce the number of incoming court cases, subsequently reducing the

courts spending, as well as that costs for legal representation incurred by the parties during mediation should be either non-existent or significantly reduced, are assessed in the light of statistical data available. Taking into account mandatory mediation success rates and chances of secondary litigation¹⁷, it is established that while the success rates of mandatory mediation are rather high, other problems, such as low participation rates of the respondent party and limited use of mandatory mediation by court order along with gaps in legal acts on mediation, creating possibilities for secondary litigation, all preclude mandatory mediation models from reaching their full potential. Therefore, the impact of mandatory mediation models on overburdened courts will remain limited unless these problems are addressed. It is further established that state budget does not face significant savings in those countries where mandatory mediation is financed by the state, especially if a co-financing model is not introduced, as is the case in Lithuania, however, relatively high mandatory mediation success rates ensure that parties incur significantly smaller costs of legal representation, even when their lawyers are present at the mediation. The latter is especially true taken into account that in cases where a settlement is reached there is no need for appeal or cassation.

To assess if the introduction of mandatory mediation is necessary to reach the goals set, it is needed to establish that there are no other less restrictive measures that could be used to reach the same goals. Firstly, it is established that a requirement to participate in an information session on mediation is less restrictive than a requirement to participate in a mediation. Then, the effectiveness of different mandatory mediation models is

¹⁷ Secondary litigation should be understood as litigation stemming solely from the mediation process and not the essence of the dispute, such as claims of breach of confidentiality or disputes whether mandatory mediation was suitably resorted to before filing a claim in court.

compared taking into account the statistical data available. While there is some evidence showing that the mandatory mediation model implemented in Lithuania, which requires to participate in a mediation, doesn't demonstrate higher overall success rates than the model introduced in the UK, requiring to participate in an information session, or than the model introduced in Italy, requiring to participate in an information session in a mediation setting, it is concluded that the data is still too fragmented and too hard to compare to assert that the Lithuanian model is less effective.

When assessing the overall balance between the measures implemented and the goal to resolve certain issues of the court system, it is established that none of the mandatory mediation models analysed in the thesis effectively denies the right to judicial protection. On the contrary, mandatory mediation services are provided for free or for a low fee to the parties, prescription and limitation periods are suspended for the duration of mediation, the possibility to apply interim measures remains at parties' disposal and mandatory mediation normally doesn't take unreasonably long. Therefore, it is more of an inconvenience for the parties unwilling to participate rather than an actual restriction. It is clear that while mandatory mediation can help parties save the costs for the resolution of their dispute, at least at the time of the research, it can only partially help solve the issues related to overburdened court dockets. However, having outlined problems that may be disrupting the effective functioning of mandatory mediation models and having suggested potential solutions for these problems, a conclusion is due that the full potential of mandatory mediation is not yet unravelled.

Applying the same four-step evaluation to assess whether the introduction of mandatory mediation to accelerate the use of mediation is a proportionate restriction of the right to judicial protection, as a first step, it is evaluated if such an aim can be considered a proper purpose. Since neither Lithuanian courts nor

international courts, such as the ECtHR and the CJEU, have considered the need to accelerate the use of mediation in the light of potential restrictions of the right to judicial protection, it is chosen to assess whether wider use of ADR and mediation, in particular, serves as a general interest and therefore should be encouraged. It is established in the thesis that not only legal scholars but also national and supranational legislators as well as international organisations endorse the use of mediation and recognize the many benefits it can provide. It is subsequently established that the use of mediation remains limited not only in Lithuania but also in the majority of European countries. It is therefore concluded that the need to encourage the use of mediation shall be considered as representing a general interest and serving as a legitimate aim for the introduction of potential restrictions to the right to judicial protection.

In order to establish whether mandatory mediation is a suitable measure to overturn the limited use of mediation, two main questions are answered: (1) how mandatory mediation affects the overall numbers of mediations taking place and (2) how mandatory mediation affects the prevalence of voluntary mediation. While the answer to the first question seems to be rather straightforward and at a first glance should directly correlate with the scope of mandatory mediation models, especially in the case of mandatory mediation by law, it is explained why the number of mandatory mediations does not equal to the number of cases in that category of disputes normally reaching first instance courts. The main reasons for such discrepancies lay in the fact that only a limited amount of respondent parties agree to proceed with the mediation, while in the models requiring to participate in an information session, not all these sessions materialize into full scope mediations. Therefore, it is clear that mandatory mediation generates a large number of mediations, however, that number is not equal to the number of cases normally reaching first instance courts in that

category of disputes. Searching for an answer to the second question, it is established that available statistical data indicates that mandatory mediation positively affects the number of voluntary mediations, however, when the mandatory mediation model is discontinued, the number of voluntary mediations also decrease. Such data, if true on a larger scale, indicates that mandatory mediation is not a temporary solution that could be abolished quickly after introduction.

When evaluating if mandatory mediation is a necessary measure to enlarge the prevalence of the use of mediation and if there are no other less restrictive measures that could reach the same goals, other means used in practice to reduce the information asymmetry between mediation professionals and the general public along with their effects are analysed in detail. It is established that the most common measures used to foster the use of mediation apart from mandatory mediation are information campaigns, mainly including dedicated events and providing information on the media and specialised websites, as well as the introduction of requirements to inform parties of the dispute about the possibility to use mediation. While such an obligation is usually directed to attorneys, it can also be directed to judges or clerks in other institutions, such as those, providing the primary legal aid services. It is concluded that while these measures were available in several countries for a long while, they have not brought an impact as significant as the introduction of mandatory mediation models.

Having established in earlier steps that mandatory mediation does not have a significant negative impact on the parties' abilities to effectively resort to judicial proceedings in case of unsuccessful mediation and is more an inconvenience rather than a restriction; having outlined the multiple benefits mediation can bring to the parties; having proved that mandatory mediation, even if not as effective as voluntary mediation, can bring rather high success rates, it is established that the introduction of

mandatory mediation is a proportionate measure to foster the prevalence of mediation.

At the end of the dissertation, the conclusions of the dissertation research prepared taking into account the defended statements, and proposals to the Lithuanian legislator regarding possible amendments to legal acts related to the problematic aspects revealed during the dissertation research are presented.

1.10. CONCLUSIONS

1. With the intensification of the legal regulation of mediation and the changing public attitude to this method of dispute resolution, mediation, from an exclusively social phenomenon, has become a legal phenomenon. This led to a gradual change in the concept of mediation, which became more detailed. The concept of mediation as a process is narrowing: legal acts establish additional requirements for what can be considered a state-recognized mediation process, usually linking these requirements to professional and qualification standards for mediators. The limits of some of the features that may previously have been considered inseparable from the concept of mediation, such as the confidentiality or voluntariness of mediation, also narrow over time. At the same time, the implementation of mandatory mediation models leads to the establishment of certain standards towards mediation in the eyes of the public: the expectation of a certain duration of mediation, specific functions of mediators, especially in connection with drafting a settlement agreement or preparing a mediator's proposal. It could be expected that with the increasing integration of mediation into the civil process and consequential aspiration to ensure the high quality of mediation services, as well as with the broader implementation of mandatory mediation, the trend of the gradual change of the concept of mediation will only become more apparent in the future.

2. Although mandatory mediation is not compatible with the principle of voluntariness in mediation in the broad sense, the juridification of mediation and its integration into civil proceedings has led to the concept of voluntariness in mediation being understood more narrowly. The narrow concept of this principle is considered to comprise only the decisions within the mediation process, including final decisions regarding the settlement. As a result, mandatory mediation models shall be considered to be in line with the narrow concept of the principle of voluntariness and therefore, not contradicting the essential aspects of the concept of mediation. However, certain variations of mandatory mediation models, such as those encompassing a broad interpretation of the requirement to participate in good faith or those requiring mediators to issue a proposal for the outcome of a dispute with sanctions foreseen in cases where parties to the dispute do not accept that proposal, may create borderline situations that do not comply with both broad and narrow concept of the principle of voluntariness in mediation and could, therefore, be considered as incompatible with the essence of mediation.
3. Mandatory mediation has the potential to address the problems of the court system stemming from overburdened court dockets and the cost of litigation, as well as the problem of the limited use of mediation. However, the practical impact of mandatory mediation models is reduced by the high numbers of potential defendants absent from mandatory mediation sessions, limited use of mandatory mediation by court order and secondary litigation arising from the lack of detailed regulation of mandatory mediation.

In order to ensure the effectiveness of mandatory mediation models, it is necessary to do the following. Firstly, it is crucial to introduce procedural sanctions affecting a wider range of persons, such as an obligation for the court to impose a fine on the parties to a judicial dispute who have refused to attend a

mandatory mediation session without justifiable reasons, linking the size of the fine to the person's financial situation or the size of the claim. Secondly, it is necessary to establish incentives for judges to exercise the right to refer cases to mediation, taking this aspect into account when assessing their performance and enabling the creation of additional positions in the courts responsible for triaging the disputes suitable for mediation. Thirdly, it is needed to reduce the likelihood of secondary litigation by defining in detail the object of mandatory mediation, specifying when the obligation to use mandatory mediation shall be considered met, as well as by expanding the circle of persons subject to confidentiality requirements enshrined in the legal acts on mediation. Without such provisions, the potential of mandatory mediation models and their effectiveness may remain limited.

4. The implementation of mandatory mediation limits the direct possibility of resolving a dispute in court. However, neither national nor international legal acts, nor the doctrine of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, nor the jurisprudence of international courts such as the ECtHR or the ECtHR establishes that an individual's right to judicial protection is absolute or that it should guarantee direct access to courts. On the contrary, the possibility of establishing mandatory pre-trial dispute resolution procedures is recognized, provided that it is ensured that the individual's right to defend his or her rights and freedoms in court is not denied and that the restrictions are proportionate.

Mandatory mediation models that ensure that those who have used mandatory mediation and have not reached an amicable settlement retain the right to go to court, parties to a dispute in the mediation are not forced to enter into a settlement agreement, the limitation period is suspended for the duration of mediation, interim measures are available and the services of mandatory mediation are provided free of charge or for a nominal fee for the

parties and that the process does not last unreasonably long, cannot be considered as denying a person the right to judicial protection. The introduction of mandatory mediation must also be regarded as a proportionate restriction on a person's right to judicial protection, since the main aims pursued by the implementation of mandatory mediation models, namely the limited use of mediation and the problems of court systems related to overburdened courts and the costs of litigation, are legitimate, while the introduction of mandatory mediation models as a mean to achieve these aims also meets the criteria of appropriateness and necessity. However, in order to reduce the likelihood that mandatory mediation models will not meet the enlisted criteria in the future, it is necessary to set a maximum duration for mandatory mediation, as well as to assess which types of objects of mandatory mediation are the least restrictive yet not less effective. The latter is most relevant in deciding whether the object of mandatory mediation should be a mandatory information session on mediation or a requirement to participate in mediation.

1.11. PROPOSALS

1. In order to ensure that the potential of the mandatory mediation model to contribute to a more efficient functioning of the judicial system and a higher prevalence of mediation in Lithuania is not limited, it is proposed:

- 1) given that potential claimants are not able to bring a claim in court without recourse to mandatory mediation and that potential defendants are not affected by this type of sanction, procedural sanctions for unjustified refusal to attend a mandatory mediation session, which would be effective not only to potential claimants but also to potential defendants, should be enshrined. In order to induce the efficacy of the sanctions introduced two conditions shall be met. First, for procedural sanctions to be applied in

practice, it is necessary to establish an obligation rather than a discretion to impose procedural sanctions on the parties to the dispute who have not attended the mandatory mediation session without a justifiable reason. Secondly, in order for procedural sanctions to be practically applicable not merely on the party who won the dispute in court, as is the case when the sole procedural sanction available is the possibility for the judge to deviate from the rules on the allocation of legal costs, it is proposed to enshrine an obligation for the court to impose a fine on a party who fails to attend a mandatory mediation session.

This type of behaviour can be equated to the abuse of procedural rights and could be regulated in Article 95 (2) of the CCP of the Republic of Lithuania, which could be worded accordingly:

Article 95. Consequences of abuse of procedural rights and unreasonable refusal to participate in mandatory mediation

<...>

2. A court which has established the cases of abuse provided for in paragraph 1 of this Article or that a party has unreasonably refused to use mandatory mediation may, and in case of unreasonable refusal to use mandatory mediation shall impose a fine of up to five thousand euros on the person involved. Up to 50 per cent of this fine may be allocated to another person involved in the case. Where a claim for damages is made under paragraph 1 of this Article, the part of the fine allocated in favour of the person involved in the case shall be included in the damages to be awarded.

<...>;

- 2) to encourage wider use of mandatory mediation by court order judges shall be motivated to refer the parties to a dispute to mediation more often. This requires the implementation of pilot

projects in the courts, which would be based on a triage system able to identify disputes having a high probability of reaching an amicable settlement. It is also needed to introduce amendments to the Description of Judges' Performance Evaluation that would allow encouraging all judges to refer cases to mediation rather than only those who are mediators themselves. This requires taking into account the extent to which the judges have referred mediation to other judges when conducting the evaluation. In order to introduce this criterion, it is proposed to amend 10.5 of the Description of Judges' Performance Evaluation and word it accordingly:

10.5. Additional up to 5 points may be awarded in cases when the average workload of a judge is higher than the workload of judges in the courts of the respective level in the Republic of Lithuania, as well as for the activities of a court mediator and cases referred to judicial mediation (taking into account the number of referrals, the number of cases mediated and the outcomes of these mediations), the number of settlement agreements concluded in cases heard by a judge as well as other activities of the judge.

2. In order to limit the spending of the state funds after mandatory mediation is introduced without jeopardizing the quality of mediation services, it is advisable to establish a co-financing model of mandatory mediation services, ensuring that part of the fee for mediation services is covered by the State Guaranteed Legal Aid Service from the state budget, while the other part is born by the parties to the dispute. The co-financing model should not be applied to persons entitled to state-guaranteed legal aid.

In order to reduce the gap between mediators' remuneration for mandatory mediation services and the market price, to ensure that the mediators are paid only for the services actually provided and the costs of mediation for the parties to the dispute are kept to a minimum,

it is advisable to introduce a fixed hourly fee that the parties to the dispute would pay directly to the mediator, based on the actual duration of the mediation. The total amount paid by the parties to the dispute from their own resources should not exceed EUR 50. Therefore, given that mandatory mediation services paid for from the state budget can be provided for up to four hours, the additional hourly rate paid by the parties to the dispute could be up to EUR 12. In the absence of the possibility to establish the payment of the mediation fee directly to the mediator, a similar result could be achieved by the introduction of the mediation initiation fee paid at the time of submitting the request for initiation of mediation or consent to participate in a mediation to the State Guaranteed Legal Aid Service.

The introduction of the co-financing model of mandatory mediation services would encourage the parties to actively participate in the mediation process while not spending the state budget funds to increase mediators' remuneration for the provision of mandatory mediation services. This in turn would ensure that mediators who gained experience and achieved a higher level of quality would not refuse to keep providing mandatory mediation services. This type of requirement could be enshrined in Paragraphs 1 and 4 of Article 22 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania. The provisions could be worded accordingly:

Article 22. Payment for mandatory mediation services

- 1. In cases where a mediator for mandatory mediation is selected and appointed by the State Guaranteed Legal Aid Service from the list of mediators of the Republic of Lithuania under the procedure established in Article 14 of this Law, mediation services shall be partially paid for by the State Guaranteed Legal Aid Service from the state budget. In these cases, only the mediation services provided by one mediator are partially paid from the state budget. If the parties to the dispute request that mandatory mediation would be performed by several mediators, the mediation*

services provided by other mediators shall be fully paid for at the expense of the parties to the dispute, and the price of mediation services shall be determined by agreement between the parties to the dispute and the mediator.

<...>

4. *The maximum hourly rate to be paid to the mediators for the provision of mandatory mediation services at the expense of the parties to the dispute when the mediator is assigned by the State Guaranteed Legal Aid Service, as well as the size of the compensation paid to the mediators from the state budget and the payment procedure shall be established by the Government.*

3. In order to reduce the likelihood that mandatory mediation by law will disproportionately restrict the parties' right to judicial protection because it is taking unreasonably long to conclude, it is necessary to establish a maximum duration of the mandatory mediation process, which could be extended by agreement of the parties. Setting a maximum duration would also limit the possibility for parties to a dispute to delay the process. Taking into account the examples of other countries where mandatory mediation was introduced, it is proposed to set a maximum duration of 3 months for mandatory mediation to be concluded. For this to be introduced, it is necessary to supplement Chapter V of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania with an additional article, which could be worded accordingly:

Article 21¹. Duration of mandatory mediation

1. *Mandatory mediation must be concluded within three months from the date of appointment of the mediator when mandatory mediation is initiated in accordance with Article 14 of this Law, or, when mandatory mediation is initiated in accordance with Article 13 of this Law, from the date when the mediator issued consent to conduct the mediation.*

2. *With the consent of all parties to the dispute, the duration of mandatory mediation may be extended for another three months.*
3. *After the expiration of the term provided for in the first paragraph of this Article the mediator shall notify the parties to the dispute in writing that mediation is terminated unless all the parties to the dispute have submitted a written request to the mediator to continue the mandatory mediation.*

4. In order to reduce the likelihood of secondary litigation and to ensure that, unless otherwise agreed by the parties to the dispute, all persons involved in mediation are subject to confidentiality requirements, it is proposed to extend the legal requirement to keep confidential all the information arising out of the mediation of a civil dispute and related to it to all the participants of mediation. In order to ensure this, it is necessary to amend Paragraph 1 of Article 17 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania accordingly:

Article 17. Confidentiality

1. *Unless otherwise agreed by the parties to the dispute, the parties to the dispute, the representatives of the parties to the dispute, mediators, administrators of mediation services and all other persons involved in mediation shall keep confidential all the information arising out of the mediation of a civil dispute and related to it, except for the information necessary to homologate or enforce the mediated settlement agreement and for information the non-disclosure of which would be contrary to the public interest (in particular where it is necessary to safeguard the best interests of a child or to prevent harm to the health or life of a natural person). This provision shall also apply to court, arbitration and other civil dispute resolution proceedings, both those relating to a civil dispute which has been settled through mediation and those not related to it.*

1.12. LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS BY THE AUTHOR

1) Scientific publications by the author related to the topic of the dissertation:

1. Žukauskaitė, M. (2018) ODR and the Rule of the Internet. *6th International Conference of Doctoral Students and Young Researchers 'Digitalization in Law'. Conference papers* [interactive], 262-271. Available at: <http://lawphd.net/wp-content/uploads/2018/09/International-Conference-of-PhD-studentand-and-young-researchers-2018.pdf>.
2. Žukauskaitė, M. (2019). Enforcement of Mediated Settlement Agreements. *Teisė*, 111, 205–217, DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.111.12>.
3. Žukauskaitė, M. et al. (2019). *European Handbook for Mediation Lawmaking*. CEPEJ(2019)9 [interactive] (adopted at the 32nd plenary meeting of the CEPEJ). Available at: <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928> [accessed: December 29, 2019].
4. Žukauskaitė, M. Piercing the Secrecy of Mediation. From Flaga-Gieruszyńska, K. (ed.) (2021 foreseen). *Ochrona informacji poufnych w postępowaniu cywilnym i karnym (Eng. Protection of Confidential Information in Civil and Criminal proceedings)*. Warsaw: C.H.Beck.

2) Other scientific publications by the author:

1. Žukauskaitė, M. (2018). Nemokumo reglamento naujovės (Eng. The Novelties of the Insolvency Regulation). *Teisė*, 106, 177–189.

1.13. LIST OF PRESENTATIONS BY THE AUTHOR AT SCIENTIFIC CONFERENCES

1) Autorės pranešimai disertacijos tema:

1. Žukauskaitė, M. (2016) International Growth of Mediation. *World Mediation Congress*, Des Moines, IA, USA.
2. Žukauskaitė, M. (2018) ODR and the Rule of the Internet. *6th International Conference of Doctoral Students and Young Researchers 'Digitalization in Law'*. Vilnius, Lithuania. Available at:
<http://lawphd.net/wp-content/uploads/2018/09/International-Conference-of-PhD-studentand-and-young-researchers-2018.pdf>.
3. Žukauskaitė, M. (2018) Compulsory Mediation: an Obstacle or an Absolute Necessity in the Pathway of Access to Justice? *Doctoral Workshop 'Current Topics in Procedural Law'*, Frankfurt am Main, Germany.

1.14. INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Miglė Žukauskaitė-Tatorė was born on the 2nd of December 1991 in Vilnius, Lithuania.

Education:

2016 - 2020 doctoral studies at the Faculty of Law at Vilnius University

2019 research stay at the University of Ghent (Ghent, Belgium)

2018 research stay at the Max Planck Institute for Procedural Law (Luxembourg)

2010 - 2015 law studies at the Faculty of Law of Vilnius University (specialization in International and EU Law), obtained a master's degree in law.

2014 - 2015 Erasmus+ exchange semester at the Faculty of Law and Political Science of the 1st Capitol University of Toulouse, France.

2010 acquired secondary education in Vilnius Lyceum.

Professional experience:

2021 - present: Complaints Lawyer (External Dispute Resolution) at Revolut Ltd.

2020 - present: Founder, Mediator at UAB Pacifera.

2020 - present: Mediator at State Guaranteed Legal Aid Service of the Republic of Lithuania (contract based).

2016 - 2021 Lecturer (until 2017 – specialist; until 2019 – Junior Researcher), Vilnius University, Faculty of Law.

2019 - 2020 Contract Lawyer, LexSensis, Ltd.

2018 - 2019 Deputy Director, Vilnius University Legal Clinic.

2015 - 2016 Chief Specialist, Prohibited Agreements Division of the Competition Council of the Republic of Lithuania.

Academic activities:

2016 - 2021 conducted seminars on the general part of civil law and law of obligations, supervised term papers at the Faculty of Law of Vilnius University.

2018 - 2019 Scientific Expert in the Working Group on Mediation of the European Commission for the Efficiency of Justice, Council of Europe.

2. SANTRAUKA

2.1. TEMOS AKTUALUMAS IR PROBLEMATIKA

Mediacija ginčams spręsti buvo naudojama daugelį metų prieš atsirandant šių dienų teisei sistemai. Neoficialiuose šaltiniuose galima rasti duomenų, kad šiuo būdu ginčai buvo sprendžiami dar finikiečių prekybiniuose santykiuose, romėnų ir senovės graikų visuomenėse (Antonello, 2014, p. 9), Afrikos bendruomenėse mediacija kildinama iš ilgametės *la palabre*¹⁸ tradicijos (Chaudhri ir kt., 2017), moksliniuose straipsniuose pateikiama nuorodų į mediacijos naudojimą senovės Kinijoje šimtmečius iki mūsų eros pradžios (Cao, 1999, p. 32). Pastaraisiais dešimtmečiais mediacijai vis dažniau buvo suteikiamas teisinis pobūdis. Dėl šio proceso, dar vadinamo juridizacija (Tarpautinių žodžių žodynas, 2020; Teubner, 2012, p. 4–5), intensyvėjimo mediacija iš išskirtinai socialinio reiškimo tapo teisiniu reiškiniu.

Ilgą laiką į mediacija buvo žiūrima išskirtinai kaip į savanorišką ginčų sprendimo būdą (Hanks, 2012, p. 929), buvo pabrėžiama, kad mediacija praranda savo esminius bruožus, jei ginčo šalys ją pradeda ne savo valia ar tada, kai procesas yra pernelyg institucionalizuotas (Ingleby, 1993, p. 443). Tačiau XX a. pabaigoje atsirado nauja šio ginčų sprendimo būdo inicijavimo tendencija – privalomoji mediacija. Daugelio sutikta kaip oksimoronas, o ne teisinė realybė, privalomoji mediacija kritikuojama kaip prieštaraujanti pačiai šio proceso esmei – savanoriškumui ir galimybei ginčo šalims pačioms priimti sprendimus dėl ginčo sprendimo baigties (Katz, 1993, p. 3; Quek, 2009, p. 484). Nepaisant kritikos, šiuo metu vienokią ar kitokią privalomosios mediacijos rūšį įtvirtinantys teisės aktai yra priimti ar aktyviai svarstomi beveik dešimtyje Europos valstybių.

¹⁸ Supaprastintai *la palabre* galima paaiškinti kaip tradiciją, besiremiančią atviru pokalbiu, kurio metu išklausomi visi suinteresuoti asmenys, siekiant surasti konsensuą. Žiūrėti: (Diop, 2015).

Europa pasauliniame kontekste ne išimtis – privalomosios mediacijos modeliai jau dešimtmečius įgyvendinami ir už jos ribų. Ne vieno JAV teismo taisyklėse įtvirtinti reikalavimai išbandyti mediaciją prieš kreipiantis į teismą¹⁹, panašaus pobūdžio taisyklės plačiai paplitusios Australijoje (Waye, 2016, p. 214), privalomosios mediacijos pavyzdžių galima rasti ir Afrikos žemyno valstybėse (Vettori, 2015, p. 365), Pietų Amerikoje²⁰ bei Azijoje²¹.

Privalomoji mediacija įtvirtinta ir Lietuvos teisės sistemoje. Dar 2017 m. priimtas įstatymas (LR CPK 65, 80, 93, 135, 142, 147, 177, 189, 225, 231 straipsnių pakeitimo..., 2017), įsigaliojęs 2019 m. sausio 1 d., papildantis LR CPK (2002) 231¹ straipsniu, kurio 1 dalyje numatyta galimybė bylą nagrinėjančiam teisėjui privalomai perduoti ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu. 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojo ir antrosios LR mediacijos įstatymo redakcijos (2017) V skyriaus nuostatos²², reglamentuojančios privalomosios mediacijos ypatumus bei įtvirtinančios reikalavimą prieš pateikiant ieškinį teismui pasinaudoti privalomąja mediacija šeimos ginčiuose, nagrinėjamuose ginčo teiseną.

Lietuva nėra vienintelė Europos šalis, kurioje privalomoji mediacija įgyvendinta palyginti neseniai. Pavyzdžiui, Turkijos Respublikos teisės aktų nuostatos, įtvirtinančios privalomąją

¹⁹ Pavyzdžiui, ginčai dėl vaikų globos Kalifornijoje (Perelshteyn, 2017, p. 1), šeimos ginčai Pietų Karolinoje (JAV Pietų Karolinos Aukščiausiojo Teismo..., 2015).

²⁰ Pavyzdžiui, Buenos Airėse Argentinoje (Argentinos Respublikos mediacijos ir taikinimo..., 2010, 4 str.), Brazilijoje (Brazilijos Federacinės Respublikos mediacijos įstatymas, 2015, 27 str.).

²¹ Pavyzdžiui, Indijoje (Indijos Respublikos komercinių teismų, komercinių..., 2018, 12A str.).

²² Būtina atkreipti dėmesį, kad 2020 m. birželio 11 d. priimta ir naujesnė, trečioji Mediacijos įstatymo redakcija, kuri įsigalioja 2021 m. sausio 1 dieną. Šioje redakcijoje esminiai mediacijos civiliniuose ginčiuose pakeitimai nėra įtvirtinami, net ir daugumos straipsnių numeracija išliko nepakitusi. Pagrindinis pakeitimų tikslas – detaliau reguliuoti mediacijos administraciniuose ginčiuose taikymo galimybes.

mediacija darbo ginčiuose, įsigaliojo nuo 2018 m. sausio 1 d. (Turkijos Respublikos darbo teismų įstatymas, 2017, 3 str.), o verslo ginčiuose – nuo 2019 m. sausio 1 d. (Turkijos Respublikos komercinis kodeksas, 2011, 5/A str.). Azerbaidžane privalomoji mediacija šeimos, darbo ir verslo ginčiuose įsigaliojo 2020 m. liepos 1 d. (Azerbaidžano Respublikos mediacijos įstatymas, 2019, 28.1 ir 39 str.). Graikijoje, po intensyvaus pasipriešinimo 2018 m. sausį paskelbtam įstatymui, įtvirtinusiame privalomąją mediaciją įvairių kategorijų ginčiuose (Graikijos Respublikos įstatymas Nr. 4512..., 2018, 182 str.), 2019 m. lapkričio 29 d. buvo priimtas naujas mediaciją reglamentuojantis įstatymas, kurio pagrindu panaikintas senasis ir priimtos naujos nuostatos, įtvirtinančios privalomąją mediaciją šeimos bylose (nuo 2020 m. sausio 15 d.) bei ginčiuose, sprendžiamuose bendrąja teiseną, kurių suma yra didesnė nei 30 000 EUR (nuo 2020 m. kovo 15 d.) (Graikijos Respublikos įstatymas Nr. 4640..., 2019, 6 str.)²³. Privalomosios mediacijos įvedimo galimybės svarstomos ir Serbijoje (Britų taryba, 2018, p. 4–5).

Didėjantis skaičius valstybių, kuriose įstatymiškai įtvirtinama viena ar kita privalomosios mediacijos rūšis, leidžia teigti, kad privalomoji mediacija pamažu tampa taisykle, o ne jos išimtimi. Neišspręstas ES mediacijos paradoksas (ES vidaus politikos generalinis direktoratas, 2014, p. 7), nacionalinių vyriausybių²⁴, nevyriausybinių organizacijų²⁵ bei tarptautinių organizacijų²⁶ pastangos skatinti naudojamasi mediacija taip pat leidžia daryti

²³ Nors dėl COVID-19 pandemijos padarinių nuostatų įgyvendinimas buvo nukeltas, tikimasi, kad jos bus pradėtos vykdyti pasibaigus dėl paskelbto karantino įvestiems ribojimams.

²⁴ Pavyzdžiui, minėtoji Serbija (Britų taryba, 2018).

²⁵ Pavyzdžiui, JAMS (<https://www.jamsadr.com/>); Center for Effective Dispute Resolution (<https://www.cedr.com/>); International Mediation Institute (<https://www.imimediation.org/>); ADR Center Global (<https://www.adrcenterglobal.com/>); World Mediation Organization (<https://worldmediation.org/>) ir kiti.

²⁶ Pavyzdžiui, CEPEJ Mediacijos darbo grupės veikla (CEPEJ, 2020).

prielaidą, kad valstybių, įstatymiškai įtvirtinusių privalomosios mediacijos modelius savo teisinėse sistemose, gali daugėti.

Vis dėlto augantis privalomąją mediaciją įtvirtinti pasirinkusių valstybių skaičius nereiškia, kad priešprieša jai išnyko. Šios koncepcijos kritikai vis dar kelia klausimų dėl žmogaus teisės į teisminę gynybą ribojimų; mediacijos kaip ginčų sprendimo būdo iškraipymo apribojusių vieną iš esminių jos savybių – savanoriškumą; atsiveriančių galimybių piktnaudžiauti civiliniu procesu ir grėsmių, kylančių silpnesnėjai ginčo šaliai (Relis, 2009, p. 65; Ciftci ir Gocuk, 2017; Meidanis Seremetakis & Associates Law Office, 2019). Šių nuostatavimų galutinai neišskleidė net keli ESTT (Rosalba Alassini, 2010; Menini ir Rampanelli, 2017) bei EŽTK (*Momčilović prieš Kroatiją*, 2015) sprendimai, kuriuose keltas neteisminių taikinimo procedūrų kaip privalomo ikiteisminio ginčo sprendimo būdo teisėtumo ir padarinių klausimas.

Be to, net kelių valstybių pavyzdžiai parodė, kad privalomosios mediacijos įgyvendinimas gali sulaukti didelės priešpriešos ne tik iš advokatų ir teisinės bendruomenės, bet ir nacionalinių teismų. Italijoje ir Graikijoje privalomąją mediaciją pavyko įtvirtinti tik antruoju bandymu, abiejose šalyse įsikišus atitinkamai Konstituciniam ir Aukščiausiajam teismams (Italijos Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 24 d. sprendimas Nr. 272/2012; Graikijos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 28 d. Administracinės kolegijos plenarinės sesijos nuomonė Nr. 34/2018). Po dviejų Rumunijos Konstitucinio Teismo išaiškinimų 2014 m. ir 2018 m. privalomosios mediacijos įgyvendinimo iniciatyvos šioje šalyje buvo atidėtos neribotam laikui (Rumunijos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 7 d. sprendimas Nr. 266; Rumunijos Konstitucinio Teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. sprendimas Nr. 560). Austrijoje dar 1997 m. Aukščiausiasis Teismas taip pat pripažino bandomąjį projektą, kuriuo išbandytas privalomosios mediacijos modelis, prieštaraujančiu įstatymui (Austrijos Aukščiausiojo Teismo 1997 m. liepos 15 d. sprendimas Nr. 1Ob161/97a; Roth ir Stegner, 2014, p. 46).

Intensyviau reguliuojant mediaciją teisės aktuose, detaliau reglamentuojamas ne tik pats mediacijos procesas, bet ir mediatorių veikla. Detalesnis mediatorių veiklos reglamentavimas nulemia palyginti naujo reiškimo atsiradimą – ne vienos valstybės teisės aktuose įtvirtintas reikalavimas už mediaciją atsakingoms institucijoms rinkti su mediacija susijusius statistinius duomenis (pavyzdžiui, Turkijos Respublikos mediacijos civiliniuose ginčuose įstatymas, 2012, 30 str. 1 d. d) p.; LR mediacijos įstatymas, 2020, 3 str. 4 d. 5 p.). Pirmieji statistiniai duomenys, nors dažnai fragmentiniai, jau leidžia bent preliminariai įvertinti nacionalinių privalomosios mediacijos modelių poveikį tiek nacionalinėms teisingumo sistemoms, tiek mediacijai paplsti, ieškoti tendencijų ir atskleisti skirtingų nacionalinių privalomosios mediacijos modelių potencialą.

Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse per kelis pastaruosius metus įtvirtinti privalomosios mediacijos modeliai, žlugusių privalomosios mediacijos iniciatyvų pavyzdžiai, neišnykstantis pasipriešinimas, nevisiškas privalomosios mediacijos proceso suvokimas, nacionalinius teismus vis dar pasiekiančios bylos, susijusios su privalomosios mediacijos įgyvendinimu, bei palyginti neseniai atsiradusi galimybė pasitelkiant statistinius duomenis vertinti praktinį privalomosios mediacijos poveikį pagrindžia šio tyrimo aktualumą ne tik Lietuvos, bet ir Europos mastu. Daugėjant įgyvendintų ar siūlomų įgyvendinti privalomosios mediacijos modelių galima teigti, kad šios temos aktualumas artimiausiu metu ne tik neišblės, bet, tikėtina, tik didės.

2.2. TYRIMO OBJEKTAS

Pagrindinis disertacijos tyrimo objektas – Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse įtvirtinti nacionaliniai privalomosios mediacijos civiliniuose ginčuose modeliai, šių modelių praktinis poreikis ir poveikis bei jų ir teisės į teisminę gynybą santykis. Privalomosios mediacijos modelis čia ir toliau tekste turėtų būti suprantamas kaip nacionalinio įstatymų leidėjo pasirinktas privalomosios mediacijos

įgyvendinimo nacionalinėje teisinėje sistemoje būdas, apimantis konkrečios privalomosios mediacijos rūšies, privalomosios mediacijos objekto ir taikymo srities, privalomosios mediacijos paslaugų teikimo tvarkos ir kitų susijusių aspektų parinkimą ir įtvirtinimą.

Disertacijoje pasirinkta apsiriboti Europos valstybėse naudojamais privalomosios mediacijos modeliais dėl kelių priežasčių. Pirma, daugumoje Europos valstybių, ir Lietuvoje, vyrauja kontinentinės teisės tradicija, kas leidžia lengviau brėžti paraleles tarp nacionalinių vyriausybių pasirinkto mediacijos įstatyminio reglamentavimo ir lyginti įtvirtintų nuostatų praktinį poveikį. Antra, daugumą Europos valstybių tiesiogiai ar netiesiogiai²⁷ veikia pirminiai ir antriniai ES teisės aktai, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Tarybos Ministrų komiteto bei CEPEJ darbo grupių parengti dokumentai ir rekomendacijos, aktualūs ir Lietuvoje. Be to, ES valstybėms narėms tiesiogiai aktualūs ir ESTT sprendimai, visos Europos mastu aktuali EŽTT formuojama jurisprudencija. Tai leidžia teigti, kad būtent šios valstybės susiduria su tapačia ar panašia teisine terpe kaip ir Lietuva, yra veikiamos panašių išorinių paskatų, iš dalies susiduria su panašiomis problemomis. Tokia situacija leidžia efektyviai atlikti Lietuvoje ir šiose valstybėse įtvirtintų mediaciją reglamentuojančių teisės aktų lyginamąją analizę.

Atitinkamai kitose pasaulio valstybėse įtvirtintas mediacijos reglamentavimas yra nagrinėjamas tik tiek, kiek būtina platesnei situacijai apibrėžti ir pateikti daugiau praktinių pavyzdžių, kurių Europoje nėra aptinkama. Tai ypač aktualu dėl JAV, nes būtent ši valstybė laikytina mediacijos kaip teisinio reiškinių pradininke, kur

²⁷ Net ir tos Europos valstybės, kurios nėra Europos Sąjungos narės, iš dalies seka bei remiasi tiek ESTT jurisprudencija, tiek ES direktyvų ar reglamentų nuostatomis. Tai ypač aktualu toms valstybėms, kurios tikisi ateityje prisijungti prie bloko, pavyzdžiui, Turkijai ar Serbijai.

mediacijos institutas yra itin plačiai taikomas, ypač lyginant su Europos valstybėmis.

Atsižvelgiant į darbo objektą, Lietuvoje įtvirtintas privalomosios mediacijos modelis nagrinėjamas kitų Europos valstybių, kuriose įtvirtinti privalomosios mediacijos modeliai, kontekste. Tarp jų – Azerbaidžanas, Belgija, Čekija, Graikija, Italija, JK, Turkija, Norvegija, Prancūzija, Šveicarija ir kitos Europos valstybės, kiek jų teisės aktų nuostatos aktualios nagrinėjamiems klausimams.

Iš išvardytų valstybių būtina išskirti Italiją, kurios privalomosios mediacijos modelis darbe nagrinėjamas itin plačiai. Italijos pavyzdys svarbus dėl kelių priežasčių. Pirma, Italija viena iš pirmųjų Europoje įtvirtino ne tik privalomąją mediaciją teisėjo nurodymu²⁸, bet ir plačiai taikymo sritimi pasižyminčią privalomąją mediaciją pagal įstatymą²⁹. Per tą laiką sukaupti statistiniai duomenys leidžia vertinti privalomosios mediacijos modelio poveikį ilgesniu laikotarpiu, ko negalima padaryti nagrinėjant palyginti neseniai kitose valstybėse įgyvendintus privalomosios mediacijos modelius. Italijos privalomosios mediacijos modelis plačiau nagrinėtas ir mokslinėje literatūroje, tai leidžia pasiekti gilesnes išvalgas dėl šio modelio. Antra, itališkasis privalomosios mediacijos modelis, nors ir adaptuotas pagal kiekvienos valstybės poreikius, buvo įgyvendintas net keliose kitose Europos valstybėse, iš jų ir Azerbaidžane, Graikijoje, Turkijoje. Tai leidžia Italijos teisės aktų nuostatas teigti esant „pirminiu“ šaltiniu ir kitų modelių perkėlusiu valstybių teisės aktų nuostatas nagrinėti tiek,

²⁸ Privalomoji mediacija teisėjo nurodymu yra mediacija, skiriama teisėjo ar kito teismo darbuotojo privalomu nurodymu, tinkamus ginčus parinkti paliekama teisėjo ar teismo darbuotojo diskrecijai.

²⁹ Privalomoji mediacija pagal įstatymą paprastai įtvirtinama teisėkūros iniciatyva, kurios pagrindu visi tam tikros kategorijos, pavyzdžiui, šeimos, ginčai nukreipiami į mediaciją, paprastai prieš suteikiant ginčo šalims galimybę ginčą nagrinėti teisme. Privalomoji mediacija pagal įstatymą dažnai gali būti prilyginama privalomam ikiteisminiam ginčo sprendimo būdai.

kiek jos skiriasi nuo Italijoje įtvirtinto privalomosios mediacijos modelio.

Disertacijoje nagrinėjama privalomosios mediacijos civiliniuose ginčiuose problematika, neanalizuojant mediacijos taikymo galimybių baudžiamuosiuose ar administraciniuose ginčiuose, nors privalomoji mediacija praktiškai gali būti taikoma ir šiose teisės šakose³⁰. Toks sprendimas priimtas atsižvelgiant į tai, kad privalomoji mediacija, ypač pagal įstatymą, dažniausiai yra taikoma būtent civiliniuose ginčiuose. Be to, privalomosios mediacijos taikymo administraciniame ar baudžiamajame procese klausimai lemtų poreikį nagrinėti iš esmės skirtingą problematiką, visų pirma susijusią su ginčo šalių galios disbalansu, kiek tai sietina su subordinacija pagrįstais santykiais administraciniame procese, ar, baudžiamojo proceso atveju, nusikaltėlio ir aukos santykiais, didesne viešojo intereso svarba, taip pat skirtingomis teismo proceso taisyklėmis. Šių klausimų specifika yra daug platesnė, o dėl aptartų skirtumų jos nagrinėjimas neleistų darbe išsamiai išnagrinėti esminių privalomosios mediacijos taikymo civiliniuose ginčiuose aspektų.

Disertaciniame tyrime nagrinėjamas privalomosios mediacijos ir konstitucinio teisminės gynybos principo, kaip jis įtvirtintas LR Konstitucijoje (LR Konstitucija, 1992, 30 str.; LR Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas), asmens teisės į teisingą teismą, kaip ji įtvirtinta EŽTK (*Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija*, 1995, 6 str.), bei veiksmingos teisminės gynybos principo, įtvirtinto ES pagrindinių teisių chartijoje (*Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija*, 2016, 47 str.), santykis, bendrai juos vertinant kaip asmens teisę į teisminę gynybą. Toks objektas pasirinktas atsižvelgiant į svarbiausius EŽTT

³⁰ Pavyzdžiui, bandomieji privalomosios mediacijos administraciniuose ginčiuose projektai vykdomi Prancūzijoje (Prancūzijos Respublikos 2016 m. lapkričio 18 d. įstatymas dėl teisingumo..., 2016, 5 str. IV d.), Latvijoje susitikti su mediatoriais yra privaloma visiems nusikalstamą veiką padariusiems nepilnamečiams, nors jie ir nėra įpareigoti sutikti dalyvauti mediacijoje (Giedrytė-Mačiulienė ir Venckevičienė, 2016, p. 75).

ir ESTT sprendimus, kuriuose nagrinėtas privalomų ikiteisminių taikinimo procedūrų galimybės riboti būtent, EŽTT sprendimo atžvilgiu, teisę į teisingą teismą (*Momčilović prieš Kroatiją*, 2015, 3 par.) bei, ESTT sprendimų atžvilgiu, veiksmingos teisminės gynybos principą (Rosalba Alassini, 2010, 1 ir 61 par. Menini ir Rampanelli, 2017, 53 par.). Be to, nors LR Konstitucinis Teismas tiesiogiai nenagrinėjo privalomosios mediacijos modelių atitikties LR Konstitucijos nuostatoms, buvo priimtas ne vienas sprendimas, kuriame vertinta skirtingų privalomų ikiteisminių ginčų sprendimo tvarkų atitiktis LR Konstitucijos 30 straipsnyje apibrėžtai asmens, kurio konstitucinės teisės ir laisvės pažeidžiamos, teisei į kreiptis į teismą, pabrėžiant, kad būtent šiame straipsnyje įtvirtintas konstitucinis teisminės gynybos principas³¹ (pavyzdžiui, LR Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas; LR Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas).

Vis dėlto šiuo tyrimu nesiekama išsamiai atskleisti asmens teisės į teisingą teismą ar veiksmingos teisminės gynybos principo turinio – tam reikėtų kokybiškai skirtingo tyrimo, visų pirma skirto detaliam asmens teisių analizei, o ne privalomajai mediacijai. Dėl to šių institutų problematika ir jų esmė nagrinėjama tik tiek, kiek tai būtina privalomosios mediacijos modelių santykiui su jais atskleisti bei įvertinti, ar privalomosios mediacijos modeliai apskritai turi potencialą riboti teisę į teisminę gynybą, ir, jei taip, išnagrinėti, ar šie ribojimai yra proporcingi.

2.3. DARBO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Šio tyrimo tikslas – teoriniais ir praktiniais privalomosios mediacijos modelių taikymo pavyzdžiais atskleisti šių modelių ir teisės į teisminę

³¹ LR Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarime šis principas taip pat detaliam vadinamas konstituciniu teisminės gynybos prioriteto ir universalumo principu.

gynybą santyki bei, nustačius ribojimų, įvertinti, ar jie yra proporcingi. Siekiant įvardyto tikslo yra keliami šie uždaviniai:

- 1) Išnagrinėti mediacijos juridizacijos procesą ir įvardyti šio proceso nulemtus esminius mediacijos bruožus;
- 2) Remiantis nurodytais esminiais mediacijos bruožais apibrėžti mediacijos kaip teisinio reiškinio sampratą;
- 3) Atskleisti privalomosios mediacijos sampratą ir, remiantis įvardytais esminiais mediacijos proceso bruožais, įvertinti, ar reikalavimas privalomai pasinaudoti mediacija yra suderinamas su pačia šio proceso esme;
- 4) Išskirti Europoje taikomus privalomosios mediacijos modelius, įvardijant jų taikymo sritį³², objektą³³ bei šių modelių įgyvendinimo prielaidas, ypač kiek tai sietina su mediacijos paslaugų kokybės užtikrinimu;
- 5) Įvertinti, ar aptarti privalomosios mediacijos modeliai gali riboti asmens teisę į teisminę gynybą;
- 6) Nustačius ribojimus, atsižvelgiant į praktinį privalomosios mediacijos modelių poveikį sprendžiamoms problemoms ir tikslus, kurių siekiama įtvirtinant privalomosios mediacijos modelius, įvertinti, ar šie tikslai yra tinkami, o ribojimai proporcingi.

2.4. GINAMIEJI TEIGINIAI

- 1) Mediacijos juridizacija ir intensyvėjantis mediacijos teisinis reguliavimas iš dalies pakeitė mediacijos sampratą: mediacijai kaip procesui keliami papildomi reikalavimai; siekiant užtikrinti aukštą mediacijos paslaugų kokybę įtvirtinami kvalifikaciniai reikalavimai mediatoriams;

³² Privalomosios mediacijos modelių taikymo sritis apibrėžtina remiantis ginčų kategorijomis, kurioms šis modelis yra taikomas.

³³ Privalomosios mediacijos modelio objektas apibrėžtinai remiantis įstatymų leidėjo nustatyto elgesio modeliu, kurio reikalaujama, kad reikalavimas pasinaudoti mediacija būtų laikomas įvykdytu.

mediacijai tampant teisinės sistemos dalimi kartu keičiasi tam tikrų esminių mediacijos bruožų suvokimas ir ribos.

- 2) Savanoriškumo principas mediacijoje laikytinas esminiu proceso bruožu, tačiau jo ribos turėtų būti apibrėžtos šalių galimybe spręsti, kaip organizuojamas procesas, kokia bus proceso baigtis ir kuriuo momentu jį nutraukti. Atitinkamai privalomosios mediacijos modeliai nepažeidžia savanoriškumo principo ir mediacijos proceso esmės tol, kol jais reikalaujama tik išbandyti mediacijos procesą, tačiau ne jame susitarti ar elgtis tam tikru būdu mediacijos metu.
- 3) Privalomoji mediacija yra nebrangi ginčo sprendimo teisme alternatyva, pasižyminti aukštais sėkmės rodikliais ir galinti gerokai išplėsti mediacijos naudojimą. Tai leidžia šia priemone spręsti teismų sistemos problemas, susijusias su jos užimtumu ir teismo proceso kaina, taip pat spręsti riboto mediacijos paplitimo problemą.
- 4) Privalomoji mediacija yra proporcingas teisės į teisminę gynybą ribojimas, sukiantis tik minimalius nepatogumus ginčo šalims, o siekis spręsti teismų sistemos problemas, sietinas su teismų užimtumu ir proceso kaina, ir siekis spręsti riboto mediacijos paplitimo problemą yra tinkami tikslai šiam ribojimui pateisinti.

2.5. TYRIMO NAUJUMAS

Teisės aktų nuostatos, leidžiančios taikyti privalomąją mediaciją teisėjo nurodymu, Lietuvoje pradėtos taikyti tik 2019 m. sausio 1 d. (LR CPK, 2002, 231 str. 1 d. LR CPK 65, 80, 93, 135, 142, 147, 177, 189, 225, 231 straipsnių pakeitimo..., 2017, 11 str.), o privalomąją mediaciją pagal įstatymą – tik 2020 m. sausio 1 d. (LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702..., 2017, 2 str. 2 d. LR mediacijos įstatymas, 2017, 20–22 str.), todėl natūralu, kad Lietuvoje įtvirtintas privalomosios mediacijos modelis teisės mokslininkų nagrinėtas minimaliai. Panaši situacija yra susidariusi ir

Europos mastu – kaip aptarta pirmiau, daugelyje valstybių privalomosios mediacijos modeliai įgyvendinti palyginti neseniai. Prie tokių valstybių galima priskirti Azerbaidžaną, Belgiją, Graikiją, Prancūziją, iš dalies ir Turkiją.

Didžiausią indėlį į privalomosios mediacijos tyrimus Lietuvoje įnešė Kaminskienė, Tvaronavičienė, Vėbraitė. Dar 2013 m. parengtame Kaminskienės straipsnyje nagrinėjama privalomosios mediacijos problematika ir samprata, tuo metu aktuali užsienio valstybių patirtis, apžvelgiami argumentai „už“ ir „prieš“ privalomosios mediacijos modelio įgyvendinimą (Kaminskienė, 2013, p. 685). Jau įgyvendinus privalomosios mediacijos modelį Lietuvoje parengtas Kaminskienės ir Tvaronavičienės straipsnis, kuriame nagrinėjama privalomosios mediacijos šeimos ginčiuose problematika Lietuvoje, analizuojami teisiniai veiksniai, galintys turėti įtakos šiam institutui tinkamai veikti (Tvaronavičienė ir Kaminskienė, 2019, p. 52). Privalomosios mediacijos klausimus savo disertacijoje, kurioje nagrinėtas šalių sutaukymas civiliniame procese, trumpai analizavo ir Vėbraitė (2009, p. 159–162), savo darbe kritiškai vertinusi galimybę Lietuvoje įtvirtinti privalomąją mediaciją tiek teisėjo nurodymu, tiek pagal įstatymą.

Privalomosios mediacijos įtvirtinimo galimybės analizuotos ir LR teisingumo ministro patvirtintoje Mediacijos plėtros koncepcijoje. Koncepcijoje išanalizuotas ir įvertintas mediacijos institutas, įvardytos šio instituto plėtros, efektyvumo didinimo galimybės, pateikta lyginamoji užsienio teisės aktų analizė (LR teisingumo ministro 2015 m. rugšėjo 17 d. įsakymas Nr. 1 R-268..., 2015, 1 par.). Atsižvelgiant į tai, kad būtent šia koncepcija ir pasiūlyta įtvirtinti privalomąją mediaciją Lietuvoje, koncepcijoje analizuotos jos taikymo prielaidos, vertinta galima taikymo sritis.

Šie šaltiniai yra pagrindiniai privalomosios mediacijos analizei skirti lietuvių autorių mokslo darbai. Atsižvelgiant į tai, kad privalomoji mediacija Lietuvoje pradėjo veikti dar palyginti neseniai, šių autorių darbuose taip pat visų pirma vertinamos teorinės problemos, o ne pats privalomosios mediacijos veikimo praktinis

efektyvumas. Preliminarūs privalomosios mediacijos statistiniai duomenys taip pat paskelbti tik 2020 m. viduryje (VGTPT, 2020a), kas lėmė, kad pirmiau nurodytuose šaltiniuose praktinis jos poveikis visapusiškai negalėjo būti vertinamas. Tas pats pasakytina ir apie privalomosios mediacijos modelius kitose Europos valstybėse, daugumoje kurių privalomoji mediacija buvo įgyvendinta pastaraisiais metais. Šių valstybių teisės aktų nuostatos ir jų įtvirtinti privalomosios mediacijos modeliai yra aptariami šioje disertacijoje, tačiau negalėjo būti plačiai aptarti ankstesniuose šaltiniuose. Be to, nė viename šių darbų detalai neanalizuojamas privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą ribojimas.

Užsienio teisės mokslininkų darbuose privalomoji mediacija nagrinėta plačiau. Galima teigti, kad teorinį pagrindą privalomosios mediacijos sampratos ir privalomosios mediacijos įtvirtinimo formų analizei savo straipsniuose padėjo Sander (2006), Hanks (2012). Reikšminga privalomosios mediacijos kritika, ypač dėl savanoriškumo ir laisvo šalių apsisprendimo principo, teisingumo pasiekimo, reikalavimo mediacijoje dalyvauti gera valia, išsakyta Ingleby (1993), Zylstra (2001), Boettger (2004), Quek (2009), Nolan-Haley (2011), Vettori (2015) darbuose.

Europoje privalomosios mediacijos modeliai nagrinėti arba nacionaliniu kiekvienos valstybės lygmeniu (pavyzdžiui, privalomoji mediacija Norvegijoje analizuota Nylund (2018), Italijoje – Matteucci (2015, 2020), Zappalaglio (2013)), arba apskritai vertinant mediacijos situaciją Europoje – to pavyzdžiai gali būtų De Palo kuruotos studijos (2011; 2018). Šiaip ar taip, nė viena jų lyginamuoju aspektu į Lietuvos teisės aktų nuostatas neatsižvelgia – Lietuva minima nebent visų ES valstybių kontekste, detalai situacijos joje nenagrinėjant.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima užtikrintai teigti, kad tai pirmasis tyrimas, kuriame ne tik teoriniu atžvilgiu, bet ir remiantis praktiniais rezultatais detalai nagrinėjamas Lietuvoje įtvirtintas privalomosios mediacijos modelis, pateikiama šio modelio lyginamoji analizė kitų Europos valstybių įtvirtintų modelių kontekste ir,

atsižvelgiant į modeliui keltus tikslus ir pasirinktą įgyvendinimo būdą, vertinama jo atitiktis asmens teisei į teisminę gynybą.

2.6. TEORINĖ IR PRAKTINĖ TYRIMO REIKŠMĖ

Disertacinio tyrimo svarba grindžiama dviem pagrindiniais disertacijoje nagrinėjama aspektais. Pirma, disertacijoje pateikiama Lietuvoje įtvirtinto privalomosios mediacijos modelio lyginamoji analizė kitose Europos valstybėse įtvirtintų modelių kontekste. Šios analizės pagrindu išskiriami privalomosios mediacijos modelių pranašumai ir trūkumai. Praktinė šios analizės reikšmė sietina su galimybe pasinaudoti gerąja kitų valstybių praktika ir atitinkamai pakoreguoti Lietuvoje įtvirtintą privalomosios mediacijos modelį. Ši analizė taip pat leidžia išskirti sisteminės privalomosios mediacijos modelių problemas. Be to, darbe pateiktos išvalgos gali būti itin naudingos ir kitų valstybių, svarstančių galimybę įtvirtinti privalomosios mediacijos modelius, įstatymų leidėjams.

Antra, disertacinis tyrimas svarbus tuo, kad jame nagrinėjama teorinių teiginių apie privalomosios mediacijos modelius atitiktis faktinei situacijai. Ši analizė ypač svarbi ir būtina, nes teoriškai privalomoji mediacija dažnai suprantama arba kaip anatema, teigiant, kad ji gali tik pabloginti tiek ginčo šalių padėtį (Vettori, 2015, p. 363–364), tiek visuomenės požiūrį į patį mediacijos procesą (Vėbraitė, 2009, p. 160), arba kaip panacėja, galinti išspręsti daugumą teismų sistemos problemų, ypač kiek tai sietina su teismų užimtumu ir teismo proceso kaina (De Palo, 2018, p. 9–11). Daugėjant valstybių, kuriose įgyvendintas privalomosios mediacijos modelis, ir atsirandant susistemintų statistinių duomenų, atsiranda galimybė patikrinti šių teiginių teisingumą vertinant faktinę situaciją ir bent preliminariai atskleisti tikrąjį privalomosios mediacijos modelių poveikį tiek ginčo šalių galimybei susitarti, tiek visuomenės požiūriui į šį ginčo sprendimo būdą, tiek ir teismų sistemos problemoms spręsti.

Pabrėžtina, kad disertaciniame tyrime negali būti pateikiama neabejotinų atsakymų į šiuos klausimus – dauguma statistinių

duomenų vis dar fragmentiški, tik dalis jų renkami ilgesnį laiką, tai neleidžia išvelgti aiškių tendencijų. Nepaisant to, prieinamų statistinių duomenų pakanka daryti pirmines išvadas. Šios išvados ir tyrimo metu surinkti duomenys apie privalomosios mediacijos modelių efektyvumą ir praktinį poveikį padės geresnį pagrindą toliau tirti privalomosios mediacijos modelius ir leis priimti informuotus sprendimus vertinant privalomosios mediacijos tinkamumą spręsti dėl teismų užimtumo, teismo proceso kainos ar riboto mediacijos paplitimo susidariusias problemas.

2.7. TYRIMO ŠALTINIAI

Pagrindiniai autoriai, nagrinėję privalomosios mediacijos problematiką Lietuvoje ir užsienyje, jau buvo aptarti atskleidžiant disertacinio tyrimo naujumą. Norint kokybiškai atlikti disertacinį tyrimą reikia į šią temą pažvelgti plačiau, vertinti ir tokius netiesiogiai su privalomąja mediacija susijusius aspektus – mediacijos teisinio reguliavimo intensyvėjimas ir šio reguliavimo tendencijos, mediacijos samprata, esminiai mediacijos bruožai, užsienio valstybių mediacijos reguliavimo probleminiai aspektai ir tendencijos. Šaltinius, kuriuose tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai aptariami su privalomąja mediacija susiję klausimai, galima suskirstyti šitaip:

Norminiai šaltiniai. Bene svarbiausias norminis šaltinis yra nacionaliniai Lietuvos ir kitų valstybių teisės aktai, reguliuojantys mediacijos taikymą. Dažniausiai tai specifiniai mediaciją reglamentuojantys įstatymai; dažnai tiek Lietuvos, tiek kitoms valstybėms aktualios ir CPK nuostatos, nes būtent jose įtvirtinama galimybė taikyti privalomąją mediaciją teisėjo nurodymu, numatytos sankcijos ar paskatos už nedalyvavimą privalomojoje mediacijoje ar, atvirkščiai, pasinaudojimą mediacija. Svarbūs ir kiti nacionaliniai įstatymai, pavyzdžiui, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos įstatymas, poįstatyminiai teisės aktai, iš kurių aktualiausi teisingumo ministro įsakymai, kurių pagrindu įgyvendinamos Mediacijos įstatymo nuostatos.

Europos lygmeniu svarbios ES mediacijos direktyvos nuostatos, mažiau, bet taip pat aktualios Vartotojų AGS direktyvos nuostatos, kurių pagrindu ne vienoje Europos valstybėje buvo pakloti pamatai mediacijai reglamentuoti nacionaliniu mastu. Nagrinėjant privalomosios mediacijos modelių ir teisės į teisminę gynybą santykį aktualios ES pagrindinių teisių chartijos (2016) bei EŽTK (1995) nuostatos, o Lietuvai – ir LR Konstitucijos (1992) nuostatos, kuriose ši teisė įtvirtinta. Taip pat aktualūs ir švelniosios teisės (angl. *soft law*) šaltiniai, tokie kaip UNCITRAL pavyzdiniai įstatymai (2002, 2018), Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos dėl mediacijos šeimos ir civiliniuose ginčiuose (Europos Tarybos Ministrų komiteto 1998 m. sausio 21 d. rekomendacija..., 1998; Europos Tarybos Ministrų komiteto 2002 m. rugsėjo 18 d. rekomendacija..., 2002), CEPEJ patvirtintos gairės geresniam šių rekomendacijų įgyvendinimui (CEPEJ, 2007a), nes būtent jie padarė didelę įtaką nacionaliniam mediacijos reglamentavimui Europos valstybėse. Be to, jų nuostatos rodo tarptautinės bendruomenės sutarimą dėl tam tikrų su mediacija sietinų aspektų, leidžia paaiškinti tam tikrų nacionalinių nuostatų tikslus.

Specialioji literatūra. Galima išskirti keturias pagrindines specialiosios literatūros, kuria remtasi disertaciniame tyrime, grupes. Pirmai grupei priskirtinos bendrojo pobūdžio mediacijos apžvalgos, dažniausiai rinkiniai, kuriuose nagrinėjamos nacionalinių mediaciją reglamentuojančių teisės aktų nuostatos. Šio pobūdžio šaltiniuose dažnai pateikiama detalesnė informacija apie užsienio valstybių teisės aktus. Tai svarbu, nes rasti tokios informacijos nekalbant konkrečios valstybės nacionaline kalba yra sunku. Šiuose šaltiniuose taip pat dažnai pateikiama ir bendra nacionalinio reglamentavimo pavyzdžių apžvalga, įvardijamos pastebimos tendencijos.

Tokios literatūros paminėtini pavyzdžiai yra Hopt ir Steffek (2013) redaguota knyga „*Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*“, Alexander, Walsh ir Svatoš (2017) redaguota „*EU mediation law handbook: regulatory robustness ratings for mediation regimes*“, Schonewille ir Schonewille (2014)

redaguota „*The variegated landscape of mediation: a comparative study of mediation regulation and practices in Europe and the world*“. Prie tokio pobūdžio šaltinių priskirtina ir CEPEJ (2019) patvirtinta studija „*European Handbook for Mediation Lawmaking*“, prie kurios rengimo kartu su CEPEJ mediacijos darbo grupe prisidėjo ir disertacinio tyrimo autorė. Šio pobūdžio šaltiniams priskirtina ir praktinė literatūra. Lietuvai šiuo metu svarbiausias ir aktualiausias praktinio pobūdžio leidinys yra „*Mediatoriaus vadovas*“ (Kaminskienė ir kt., 2019). Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad, nagrinėjant privalomosios mediacijos problematiką, daugelis šių šaltinių vertingi tik iš dalies, nes, kaip aptarta, daugumoje Europos valstybių privalomosios mediacijos modeliai pradėjo veikti tik labai neseniai.

Antrai grupei priskirtini šaltiniai, kuriuose specifiskai nagrinėjama privalomoji mediacija ir jos taikymo problematika. Kaip įvardyta nagrinėjant disertacinio tyrimo naujumo aspektą, prie šios grupės reikėtų priskirti Kaminskienės ir Tvaronavičienės straipsnius (Kaminskienė, 2013; Tvaronavičienė ir Kaminskienė, 2019), iš dalies – Vėbraitės disertaciją (2009). Iš užsienio autorių darbų svarbiausi Ingleby (1993), Sander (2006), Quek (2009), Nolan-Haley (2011), Hanks (2012), Vettori (2015) straipsniai. Specifiniai su privalomąja mediacija sietini aspektai, tokie kaip reikalavimas dalyvauti gera valia, privalomosios mediacijos ir savanoriškumo principo santykis, nagrinėti Zylstra (2001), Boettger (2004), Heeden (2005), Durand (2016) ir kitų autorių darbuose.

Trečiai grupei priskirtinoje literatūroje nagrinėjami specifiniai klausimai, tiesiogiai nesusiję su privalomąja mediacija, tačiau aktualūs disertaciniam tyrimui. Lietuvos autoriai nagrinėjo mediatoriaus civilinės atsakomybės klausimus (Juškaitė-Vizbarienė, 2014), teisminės mediacijos problematiką (Kaminskienė, 2010), mediacijos būtinybę viešajame gyvenime tyrė Lakis (2010), mediacijos teisinio reguliavimo tendencijas Lietuvoje taip pat analizavo Simaitis (2007). Užsienio mokslininkų darbai taip pat svarbūs specifiniams mediacijos aspektams atskleisti. Pavyzdžiui,

mediacijos teisinio reglamentavimo problematika išsamiai nagrinėta Alexander (2006, 2008, 2009, 2012) darbuose, su mediacijos juridizacija sietiniems klausimams atskleisti aktuali Brooker (2013) monografija, taip pat Blichner ir Molander (2005) straipsnis.

Ketvirtai grupei reikėtų priskirti dažnai visos Europos ar ES mastu atliekamus lyginamuosius tyrimus, kuriais siekiama įvertinti esamą padėtį valstybėse tam tikru konkrečiu aspektu. Šie tyrimai svarbūs atskleidžiant praktinę padėtį valstybėse, jų skirtumus, padeda identifikuoti esmines problemas, taip pat sudaro sąlygas rasti šių problemų sprendimo būdus. Prie tokios literatūros priskirtinos ES mastu atliktos studijos dėl mediacijos paplitimo ir galimo mediacijos poveikio, pavyzdžiui, „*Rebooting’ the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU: study*“ (ES vidaus politikos generalinis direktoratas, 2014), „*Quantifying the cost of not using mediation – a data analysis: A Note to the European Parliament*“ (De Palo, Feasley ir Orecchini, 2011), taip pat studijos, lyginančios nacionalinių teismų sistemų efektyvumą (CEPEJ, 2018d), teismo proceso išlaidas (Albert ir Mikelėnas, 2007; Hodges, Vogenauer ir Tulibacka, 2010; Evas ir kt., 2018). Prie šios grupės priskirtini ir nacionaliniai tyrimai, nagrinėjantys tam tikrus su mediacijos paplitimu sietinus klausimus, pavyzdžiui, tyrimas dėl Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją (Kaminskienė ir kt., 2016), tyrimas dėl teismo mediatorių požiūrio į teisminės mediacijos praktiką (Sondaitė ir Molė, 2019).

Teismų praktika. Disertaciniame tyrime analizuota, kaip nacionaliniai teismai taiko privalomąją mediaciją įtvirtinančias nuostatas, taip pat nagrinėta tarptautinių teismų, pavyzdžiui, ESTT ir EŽTT jurisprudencija, ypač kiek tai sietina su privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą santykio analize. Tuo pačiu aspektu analizuoti ir LR Konstitucinio Teismo nutarimai bei sprendimai. Nagrinėjant privalomosios mediacijos reglamentavimą taip pat atsižvelgta į užsienio valstybių teismų sprendimus, kuriuose vertintos privalomąją mediaciją įtvirtinusių teisės aktų nuostatos, iš jų

– Italijos Respublikos Konstitucinio teismo sprendimas (Italijos Konstitucinio teismo 2012 m. spalio 24 d. sprendimas Nr. 272/2012), Graikijos Aukščiausiojo teismo nuomonė (Graikijos Aukščiausiojo teismo 2018 m. birželio 28 d. Administracinės kolegijos plenarinės sesijos nuomonė Nr. 34/2018), Turkijos Konstitucinio teismo sprendimas (Turkijos Konstitucinio teismo 2018 m. liepos 11 d. sprendimas Nr. 2018/82), taip pat į žemesnės instancijos užsienio valstybių teismų sprendimus.

Kita literatūra. Prie šios grupės priskirtini įvairūs kiti šaltiniai. Nors ir negalima jų laikyti specialiąja literatūra, jie taip pat ne mažiau svarbūs disertaciniam tyrimui. Praktiniam privalomosios mediacijos modelių poveikiui atskleisti plačiai remtasi tokiomis tarptautinių ir nacionalinių statistinių duomenų suvestinėmis – Europos teisingumo rezultatų suvestinės (Europos Komisija, 2020), teismų veiklos apžvalgos (LR nacionalinė teismų administracija, 2014, 2016, 2017, 2020), taip pat nacionaliniais mediacijos statistiniais duomenimis (pavyzdžiui, Italijos Respublikos teisingumo ministerija, 2020b; Turkijos Respublikos teisingumo ministerijos Teisinių įrašų ir statistikos generalinis direktoratas, 2020; VGTPT, 2020a).

Taip pat svarbūs disertaciniam tyrimui yra nacionaliniai ir tarptautiniai *travaux preparatoires* bei kiti parengiamieji dokumentai – Mediacijos plėtros koncepcijos (LR teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymas nr. 1R-256..., 2010; LR teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas nr. 1 R-268..., 2015), Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktų aiškinamieji raštai (LR teisingumo ministerijos 2008 m. sausio 11 d. aiškinamasis raštas..., 2008; Italijos Respublikos teisingumo ministerija, 2010; LR Vyriausybės 2016 m. gegužės 18 d. nutarimas Nr. 505..., 2016) ir kiti panašaus pobūdžio dokumentai, leidžiantys nustatyti, kokių tikslų buvo siekiama teisės aktu ir kokių rezultatų tikėtasi.

Šiai kategorijai priskirtini ir kito pobūdžio dokumentai – iš jų ir mediacijos paslaugų administratorių parengtos ir taikomos mediacijos taisyklės, tinklaraščių įrašai, straipsniai visuomenės informavimo priemonėse.

2.8. TYRIMO METODAI

Pagrindiniai disertaciniame tyrime naudoti metodai – lyginamasis, teleologinis, istorinis, sisteminės analizės ir lingvistinis.

Lyginamasis metodas yra svarbiausias šiame tyrime. Šiuo metodu mediaciją reglamentuojančių teisės aktų nuostatos Lietuvoje lygintos su kitų Europos valstybių, kuriose įtvirtinta privalomoji mediacija (pavyzdžiui, Azerbaidžano, Belgijos, Čekijos, Graikijos, Italijos, JK, Turkijos, Norvegijos, Prancūzijos, Šveicarijos) teisiniu reglamentavimu. Remiantis šiuo metodu vertinti nurodytose valstybėse įtvirtinti privalomosios mediacijos modeliai, atskleisti jų pranašumai ir trūkumai, nagrinėtas šių modelių praktinis poveikis. Šis metodas leido įvardyti gerąją reguliavimo praktiką, įvertinti, kas galėtų padėti padaryti lietuviškąją privalomosios mediacijos modelį efektyvesnę, taip pat numatyti tam tikras tolesnes mediacijos raidos tendencijas, vertinant pagal kitų valstybių patirtį ar kitų AGS būdų, pavyzdžiui, arbitražo, vystymąsi.

Teleologinis metodas disertaciniame tyrime itin aktualus nagrinėjant, kokių tikslų buvo siekiama įtvirtinant privalomosios mediacijos modelius. Būtent įstatymų leidėjo tikslas įtvirtinant tam tikrus asmens teisės ribojimus yra vienas iš esminių kriterijų vertinant, ar toks ribojimas yra proporcingas ir pateisinamas asmens teisės ribojimu. Dėl šios priežasties teleologinis metodas buvo aktualiausias nagrinėjant privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą santykio problematiką. Juo remtasi ir kitose tyrimo dalyse, pavyzdžiui, analizuojant, kokiais kriterijais remdamiesi nacionaliniai įstatymų leidėjai pasirenka tam tikrą privalomosios mediacijos taikymo sritį, taip pat nagrinėjant, kodėl kai kuriose valstybėse advokatų dalyvavimas privalomojoje mediacijoje yra privalomas.

Istorinis metodas visų pirma leido atskleisti mediacijos instituto raidą. Istorinė mediacijos raida itin aktuali nagrinėjant jos virsmą iš socialinio į teisinį reiškinių, analizuojant mediacijos juridizacijos etapus. Istorinis metodas taip pat naudotas nagrinėjant

mediacijos reglamentavimo pokyčius Lietuvoje, tai leido įvertinti skirtingo tipo reglamentavimo poveikį mediacijos plėtrai Lietuvoje.

Sisteminės analizės metodas aktualus visame disertaciniame tyrime. Pasitelkiant šį metodą į privalomąją mediaciją žvelgiama ne kaip į atskirą institutą, o kaip į nacionalinių ir supranacionalinių teisės sistemų dalį. Šis metodas leido nacionalinių teisės aktų nuostatas vertinti ES teisės aktų ir Europos Tarybos parengtų dokumentų kontekste, šiuo metodu privalomoji mediacija taip pat vertinta kaip platesnių civilinį procesą ir valstybės garantuojamą teisinę pagalbą reglamentuojančių nuostatų dalis.

Lingvistinis metodas buvo itin aktualus tyrime nagrinėjant taikinimo ir mediacijos sąvokas, vertinant, kokį poveikį vienokios ar kitokios sąvokos parinkimas ar nesisteminis sąvokų aiškinimas gali turėti teisės aktams, kuriuose ši sąvoka pavartota, aiškinti. Šis metodas taip pat naudotas tyrimo metu aiškinant kitas sąvokas ir atskleidžiant jų reikšmę.

2.9. DISERTACIJOS STRUKTŪRA

Disertaciją sudaro įvadas, trijų dalių dėstomoji dalis ir išvados. Įvade atskleidžiamas tyrimo aktualumas ir ištirtumo laipsnis, apibrėžiamas tyrimo objektas, įvardijamas darbo tikslas ir uždaviniai, nurodomi pagrindiniai šaltiniai, analizuoti tyrimo metu, ir pateikiami ginamieji teiginiai.

Pirmoje darbo dalyje analizuojama privalomosios mediacijos samprata. Šiai sampratai atskleisti nagrinėjamas mediacijos juridizacijos procesas ir jo implikacijos, mediacijos virsmo iš išimtinai socialinio į teisinį reiškinį raida, atskleidžiamos galimos mediacijos reguliavimo formos. Šioje dalyje taip pat analizuojama mediacijos samprata, siekiant nustatyti esminius mediacijos proceso bruožus. Remiantis šiais bruožais atskleidžiama privalomosios mediacijos samprata – nagrinėjamos reikalavimo pasinaudoti privalomąja mediacija įtvirtinimo formos; analizuojama procesinių paskatų ir sankcijų už nustatyto elgesio modelio laikymąsi ar nesilaikymą

reikšmė; vertinamas savanoriškumo kaip vieno iš esminių mediacijos principų ir privalomosios mediacijos instituto santykis.

Antroje darbo dalyje nagrinėjami skirtingose Europos valstybėse įtvirtinti privalomosios mediacijos modeliai. Aptariama pasirinkta privalomosios mediacijos modelių taikymo sritis, ši pasirinkimą lemiantys kriterijai, analizuojamos su pasirinkta taikymo sritimi, Lietuvoje su – privalomąja mediacija šeimos ginčuose, sietinos problemos. Šioje dalyje taip pat nagrinėjamas privalomosios mediacijos objektas, atsižvelgiant į tai, koks elgesio modelis laikytinas pakankamu, kad reikalavimas pasinaudoti privalomąja mediacija būtų įvykdytas. Remiantis praktiniais Europos ir kitų užsienio valstybių pavyzdžiais skiriami reikalavimai dalyvauti informacinėje sesijoje ir dalyvauti mediacijoje, aptiriamos šių reikalavimų taikymo variacijos, tarpinio modelio susiformavimas. Antroje darbo dalyje taip pat nagrinėjama privalomosios mediacijos paslaugų kokybės užtikrinimo problematika, išskiriant rinkos, paskatų ir įgaliojimų modelius.

Trečioje darbo dalyje nagrinėjama privalomosios mediacijos modelių ir teisės į teisminę gynybą santykio problematika. Remiantis LR Konstitucinio Teismo, EŽTT ir ESTT sprendimais vertinama, ar privalomąja mediacija gali būti ribojama teisė į teisminę gynybą. Nustačius, kad privalomosios mediacijos įtvirtinimas gali riboti šią teisę, atsižvelgiant į du pagrindinius privalomosios mediacijos įgyvendinimo tikslus (teismų sistemos problemų, sietinų su teismų užimtumu ir proceso kaina, sprendimas ir riboto mediacijos paplitimo problemos sprendimas) bei į teisėtumo, tinkamumo, būtinumo ir priemonių / rezultato santykio kriterijus, vertinama, ar šie ribojimai yra proporcingi.

Darbo pabaigoje pateikiamos disertacinio tyrimo išvados, parengtos atsižvelgiant į ginamuosius teiginius, ir pasiūlymai Lietuvos įstatymų leidėjui dėl galimų teisės aktų pakeitimų, sietinų su disertacinio tyrimo metu atskleistais probleminiais aspektais.

2.10. IŠVADOS

1. Intensyvėjant mediacijos teisiniam reguliavimui ir keičiantis visuomenės požiūriui į šį ginčų sprendimo būdą, iš išskirtinai socialinio reiškinių mediacija tapo teisiniu reiškiniu. Tai nulėmė laipsnišką mediacijos sampratos kaitą, jos detalizavimą. Mediacijos kaip proceso samprata siaurėja – teisės aktuose įtvirtinami papildomi reikalavimai, kas gali būti laikoma valstybės pripažįstamu mediacijos procesu, paprastai šiuos reikalavimus susiejant su profesiniais ir kvalifikaciniais mediatorių veiklos standartais. Proceso bruožų, kurie anksčiau galėjo būti laikomi neatskiriama nuo mediacijos sampratos, tokių kaip mediacijos konfidencialumas ar savanoriškumas, ribos laikui bėgant taip pat siaurėja. Privalomosios mediacijos modelių įtvirtinimas kartu lemia, kad visuomenės akyse įsitvirtina tam tikri mediacijos standartai – atsiranda lūkestis dėl tam tikros mediacijos trukmės, konkrečių mediatorių funkcijų, ypač kiek tai sietina su taikos sutarties parengimu, pasiūlymo dėl galimos ginčo sprendimo baigties suformulavimu. Manytina, kad vis labiau integruojant mediaciją į civilinį procesą ir dėl to siekiant užtikrinti aukštą mediacijos paslaugų kokybę ir platesniu mastu įtvirtinti privalomąją mediaciją, laipsniškos mediacijos sampratos kaitos tendencija ateityje tik ryškės.
2. Nors privalomoji mediacija nėra suderinama su plačiąja savanoriškumo principo mediacijoje samprata, mediacijos juridizacija ir jos integravimas į civilinį procesą nulėmė, kad šio principo samprata siaurėja ir apima tik sprendimus mediacijos proceso metu, įskaitant ir galutinio sprendimo dėl taikos sutarties sudarymo priėmimą. Dėl to privalomosios mediacijos modeliai laikytini atitinkančiais siaurąją savanoriškumo principo sampratą ir neprieštaraujančiais esminiams mediacijos sampratos aspektams. Vis dėlto tam tikros privalomosios mediacijos modelių variacijos, pavyzdžiui, platus reikalavimo dalyvauti gera valia aiškinimas ar mediatoriaus pasiūlymo dėl ginčo baigties

įtvirtinimas, numatant sankcijas tais atvejais, kai pasiūlymo ginčo šalys nepriima, gali sukurti ribinius atvejus, kurie neatitinka nei plačiosios, nei siaurosios savanoriškumo principo mediacijoje sampratos ir galėtų būti pripažįstami nesuderinamais su mediacijos esme.

3. Privalomoji mediacija turi potencialą spręsti teismų sistemos problemas, sietinas su teismų užimtumu ir teismo proceso kaina, bei riboto mediacijos paplitimo problemą, tačiau jos praktinį poveikį mažina potencialių atsakovų neatvykimas į privalomosios mediacijos sesiją, ribotas teisėjų diskrecija paremtos privalomosios mediacijos taikymas ir dėl nedetalaus privalomosios mediacijos reglamentavimo kylantis antrinis bylinėjimasis. Privalomosios mediacijos efektyvumui užtikrinti reikia imtis didesniame asmenų ratui paveikių procesinių sankcijų, tokių kaip teisėjo pareiga skirti baudą asmenims, be objektyvių priežasčių atsisakiusiems dalyvauti privalomosios mediacijos sesijoje, šios sankcijos dydį susieti su asmens turutine padėtimi ar ginčo dydžiu; įtvirtinti paskatas teisėjams pasinaudoti diskrecija perduoti ginčą privalomai spręsti mediacijos būdu, atsižvelgti į šį aspektą vertinant teisėjų veiklą ir suteikti galimybę teismuose sukurti papildomas pareigybes mediacijai tinkamų ginčų atrankai vykdyti; sumažinti antrinio bylinėjimosi tikimybę, detaliau apibrėžti privalomosios mediacijos objektą konkrečiai įvardijant, kada pareiga pasinaudoti privalomąja mediacija yra pasinaudota, bei didinti asmenų, kuriems pagal įstatymą taikomi konfidencialumo reikalavimai, ratą. Neįtvirtinus tokių nuostatų, privalomosios mediacijos modelių efektyvumo potencialas gali išlikti ribotas.
4. Privalomosios mediacijos įtvirtinimas apriboja tiesioginę galimybę ginčą spręsti teisme, tačiau nei nacionaliniuose ar tarptautiniuose teisės aktuose, nei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinoje, nei tarptautinių teismų, tokių kaip ESTT ar EŽTT, jurisprudencijoje nėra įtvirtinta, kad asmens teisė į teisminę gynybą yra absoliuti, juo labiau kad ja turėtų būti

garantuojama tiesioginė galimybė spręsti ginčą teisme. Atvirkščiai, pripažįstama privalomos ikiteisminės ginčų sprendimų tvarkos įtvirtinimo galimybė, jei užtikrinama, kad asmens teisė ginti savo teises ir laisves teisme nėra paneigiama, o ribojimai yra proporcingi.

Privalomosios mediacijos modeliai, kuriais užtikrinama, kad asmenims, pasinaudojusiems privalomąja mediacija ir nepasiekusiems taikos sutarties, išlieka galimybė kreiptis į teismą, jie nėra verčiami sudaryti taikos sutarties, mediacijos vykdymo laikotarpiu sustabdomi ieškinio senaties terminai, užtikrinama laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimybė, o pati privalomoji mediacija vykdoma nemokamai ar už nominalų mokestį ir netrunka nepagrįstai ilgai, negali būti laikomi paneigiančiais asmens teisę kreiptis į teismą. Privalomosios mediacijos nustatymas taip pat turi būti pripažįstamas proporcingu asmens teisės į teisminę gynybą ribojimu, nes pagrindiniai tikslai, kurių siekiama įgyvendinant privalomosios mediacijos modelius, – riboto mediacijos paplitimo ir teismų sistemos problemų, sietinų su teismų užimtumu ir proceso kaina, sprendimas, – yra tinkami ribojimui pateisinti, o privalomosios mediacijos modelių įtvirtinimas kaip priemonė šiems tikslams pasiekti taip pat atitinka tinkamumo ir būtinumo kriterijus. Vis dėlto, siekiant sumažinti tikimybę, kad privalomosios mediacijos modeliai ateityje neatitiks pirmiau įvardytų kriterijų, reikia įtvirtinti maksimalią privalomosios mediacijos trukmę, taip pat vertinti, ar nėra galimybės nustatyti mažiau asmenų galimybes pasirinkti elgesio būdą ribojantį privalomosios mediacijos objektą, kuris būtų ne mažiau efektyvus. Tai aktualiausia sprendžiant, ar privalomosios mediacijos objektas turėtų būti informacinė mediacijos sesija, ar reikalavimas dalyvauti mediacijoje.

2.11. PASIŪLYMAI

1. Siekiant užtikrinti, kad privalomosios mediacijos modelio potencialas prisidėti prie efektyvesnio teismų sistemos veikimo ir didesnio mediacijos paplitimo Lietuvoje nebūtų ribotas, siūloma:

- 1) atsižvelgiant į tai, kad potencialūs ieškovai negalėtų pateikti ieškinio teisme nepasinaudoję privalomąja mediacija, o potencialiems atsakovams tokios sankcijos dažnai nėra paveikios, už neargumentuotą atsisakymą atvykti į privalomosios mediacijos sesiją įtvirtinti procesines sankcijas, kurios būtų paveikios ne tik potencialiems ieškovams, bet ir potencialiems atsakovams. Tam užtikrinti reikalingos dvi sąlygos. Pirma, kad procesinės sankcijos būtų praktiškai taikomos, reikia įtvirtinti teismo pareigą, o ne teisę taikyti procesines sankcijas ginčo šalims, be pagrįstos priežasties neatvykusioms į privalomosios mediacijos sesiją. Antra, kad procesinės sankcijos būtų veiksmingos ne tik bylą laimėjusiai ginčo šaliai, kaip yra nukrypimo nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių atveju, siūloma įtvirtinti teismo pareigą už nepagrįstą atsisakymą dalyvauti privalomosios mediacijos sesijoje neatvykusiai ginčo šaliai skirti piniginę baudą.

Toks elgesys galėtų būti prilygintas piktnaudžiavimui procesinėmis teisėmis ir reguliuojamas LR CPK 95 straipsnio 2 dalyje, kuri galėtų būti išdėstyta atitinkamai:

95 straipsnis. Piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis bei nepagrįsto atsisakymo dalyvauti privalomojoje mediacijoje pasekmės

<...>

2. Teismas, nustatęs šio straipsnio 1 dalyje numatytus piktnaudžiavimo atvejus arba kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti privalomąja mediacija, gali, o nepagrįsto atsisakymo pasinaudoti privalomąja mediacija

atveju privalo paskirti dalyvaujančiam byloje asmeniui iki penkių tūkstančių eurų baudą. Iki 50 procentų šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui. Kai pareiškiamas šio straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo, dalyvaujančio byloje asmens naudai paskirta baudos dalis įskaitoma į priteistiną nuostolių sumą.
<...>;

- 2) skatinti platesnį naudojimąsi privalomąja mediacija teisėjo nurodymu motyvuojant teisėjus dažniau perduoti ginčą privalomai spręsti mediacijos būdu. Tam reikia įgyvendinti bandomuosius projektus teismuose, kurie būtų paremti didele taikaus ginčų sprendimo tikimybe pasižyminčių ginčų atrankos sistema, bei atitinkamai papildyti Teisėjų veiklos vertinimo aprašą, kad teisėjų teise perduoti ginčą privalomai spręsti mediacijos būdu paremta privalomąja mediacija būtų skatinami naudotis ne tik teisėjai, kurie patys yra mediatoriai. Tam reikia vertinant teisėjų veiklą atsižvelgti ir į tai, kiek ginčų teisėjai perdavė spręsti mediacijos būdu. Šiam kriterijui įtvirtinti siūlytina papildyti Teisėjų veiklos vertinimo aprašo 10.5. punktą ir išdėstyti jį atitinkamai:

10.5. papildomai iki 5 balų gali būti skiriama tais atvejais, kai teisėjo darbo krūvio vidurkis yra didesnis nei teisėjų darbo krūvis atitinkamos pakopos teismuose Lietuvos Respublikos mastu, taip pat už teisėjo vykdomą teismo mediatoriaus veiklą ir teisminei mediacijai perduotas bylas (vertinant teisminei mediacijai perduotų bei teisminės mediacijos būdu išnagrinėtų bylų skaičių ir jų rezultatus), teisėjo nagrinėtose bylose sudarytų taikos sutarčių kiekį arba teisėjo užimtumą kitoje veikloje.

2. Siekiant, kad valstybės lėšos įtvirtinus privalomąją mediaciją būtų taupomos nerizikuojant privalomosios mediacijos paslaugų kokybe,

siūlytina įtvirtinti bendrą privalomosios mediacijos paslaugų finansavimą, kai dalis mediacijos paslaugų kainos padengiama VGTPPT iš valstybės biudžeto lėšų, o kita dalis padengiama ginčo šalių lėšomis, šių nuostatų netaikyti asmenims, turintiems teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą.

Tam, kad mediatoriaus atlygis priartėtų prie rinkos kainos, mediatoriui būtų mokama tik už faktiškai suteiktas paslaugas, o ginčo šalių mediacijai patiriamos išlaidos išliktų minimalios, siūlytina įtvirtinti papildomą fiksuotą valandinio įkainio dydį, kurį ginčo šalys būtų įpareigosios sumokėti tiesiai mediatoriui pagal faktiškai panaudotą laiką privalomosios mediacijos sesijoms. Bendra ginčo šalių iš savo lėšų mokama suma neturėtų viršyti 50 eurų, atitinkamai, atsižvelgiant į tai, kad privalomosios mediacijos paslaugos, už kurias mokama iš valstybės biudžeto lėšų, gali būti teikiamos iki keturių valandų, papildomas ginčo šalių mokamas valandinis įkainis galėtų siekti 12 eurų. Nesant galimybės įtvirtinti užmokesčio už mediaciją mokėjimo tiesiai mediatoriui, analogišką funkciją galėtų atlikti mediacijos inicijavimo mokestis, mokamas VGTPPT prašymo dėl mediacijos pradėjimo ir sutikimo vykdyti mediaciją pateikimo metu. Bendro mediacijos finansavimo nustatymas padėtų skatinti ginčo šalis aktyviau dalyvauti mediacijos procese ir, neeikvojant valstybės biudžeto lėšų, padidinti atlygį mediatoriams už privalomosios mediacijos paslaugų teikimą, taip būtų užtikrinta, kad įgiję praktikos ir pasiekę aukštesnį kokybės lygį mediatoriai neatsisakys teikti privalomosios mediacijos paslaugų. Tokį reikalavimą tinkamiausia įtvirtinti LR mediacijos įstatymo 22 straipsnio 1 ir 4 dalyse, kurios galėtų būti išdėstytos atitinkamai:

22 straipsnis. Privalomosios mediacijos paslaugų apmokėjimas

- 1. Tais atvejais, kai mediatorių privalomajai mediacijai iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo parenka ir skiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba šio*

įstatymo 14 straipsnyje nustatyta tvarka, mediacijos paslaugas iš dalies apmoka Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba iš valstybės biudžeto lėšų. Šiais atvejais iš valstybės biudžeto lėšų iš dalies apmokama tik už vieno mediatoriaus teikiamas mediacijos paslaugas. Jeigu ginčo šalys pageidauja, kad privalomąją mediaciją vykdytų keli mediatoriai, už kitų mediatorių teikiamas mediacijos paslaugas mokama ginčo šalių lėšomis, o mediacijos paslaugų kaina nustatoma ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu.

<...>

4. *Už suteiktas privalomosios mediacijos paslaugas mediatoriams ginčo šalių lėšomis mokamo maksimalaus valandinio įkainio dydį tais atvejais, kai mediatorius paskirtas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimu, iš valstybės biudžeto lėšų kompensuojamo mediatoriaus atlyginimo dydį ir mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.*

3. Siekiant sumažinti tikimybę, kad dėl privalomosios mediacijos pagal įstatymą įtvirtinimo bus neproporcingai apribota ginčo šalių teisė į teisminę gynybą, privalomajai mediacijai trunkant nepagrįstai ilgai, reikia nustatyti maksimalią privalomosios mediacijos proceso trukmę, kuri galėtų būti pratęsta šalių sutarimu. Maksimalios trukmės nustatymas taip pat apribotų galimybę ginčo šalims vilkinti procesą. Atsižvelgiant į kitų šalių, kuriose įtvirtinta privalomoji mediacija, pavyzdžius, siūloma nustatyti 3 mėnesių maksimalią privalomosios mediacijos trukmę. Tam reikėtų papildyti LR mediacijos įstatymo V skyrių papildomu straipsniu, kuris galėtų būti išdėstytas taip:

21¹ straipsnis. Privalomosios mediacijos trukmė

1. *Privalomoji mediacija privalo būti baigta per tris mėnesius nuo mediatoriaus paskyrimo dienos, kai privalomoji*

mediacija inicijuojama šio įstatymo 14 straipsnio numatyta tvarka, arba, kai privalomoji mediacija inicijuojama šio įstatymo 13 straipsnio numatyta tvarka, nuo mediatoriaus sutikimo vykdyti privalomąją mediaciją.

2. *Esant visų ginčo šalių sutikimui, privalomoji mediacijos trukmė gali būti pratęsiama dar trims mėnesiams.*
3. *Praėjus šio straipsnio pirmoje dalyje numatytam terminui ir visoms ginčo šalims nepateikus mediatoriui rašytinio prašymo tęsti privalomąją mediaciją, mediatorius raštu informuoja ginčo šalis apie mediacijos baigtį.*

4. Siekiant sumažinti antrinio bylinėjimosi tikimybę ir užtikrinti, kad, jei ginčo šalys nesusitaria kitaip, visiems mediacijoje dalyvaujantiems asmenims būtų taikomi konfidencialumo reikalavimai, siūlytina didinti subjektų, kuriems pagal įstatymą taikomas reikalavimas laikyti paslapyje visą civilinio ginčo mediacijos ir su ja susijusią informaciją, ratą. Tam reikia atitinkamai pakeisti LR mediacijos įstatymo 17 straipsnio 1 dalį:

17 straipsnis. Konfidencialumas

1. *Jeigu ginčo šalys nesusitarė kitaip, ginčo šalys, ginčo šalių atstovai, mediatoriai, mediacijos paslaugų administratoriai ir visi kiti mediacijoje dalyvaujantys asmenys turi laikyti paslapyje visą civilinio ginčo mediacijos ir su ja susijusią informaciją, išskyrus informaciją, kurios reikia patvirtinti ar įvykdyti mediacijos metu sudarytą taikos sutartį, ir informaciją, kurios neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui (ypač kai reikia užtikrinti vaiko interesus arba užkirsti kelią žalai fizinio asmens sveikatai ar gyvybei atsirasti). Ši nuostata taip pat taikoma teismo, arbitražo ir kitoms civilinių ginčų sprendimo procedūroms, tiek susijusioms su civiliniu ginču, kuris buvo sprendžiamas mediacijos būdu, tiek nesusijusioms.*

2.12. AUTORĖS PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

1) Autorės mokslinės publikacijos disertacijos tema:

1. Žukauskaitė, M. (2018) ODR and the Rule of the Internet. *6-oji tarptautinė doktorantūros studentų ir jaunųjų mokslininkų konferencija 'Digitalization in Law'. Konferencijos straipsniai* [interaktyvus], 262–271. Prieiga per internetą: <http://lawphd.net/wp-content/uploads/2018/09/International-Conference-of-PhD-studentand-and-young-researchers-2018.pdf>.
2. Žukauskaitė, M. (2019). Enforcement of Mediated Settlement Agreements. *Teisė*, 111, 205–217, DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.111.12>.
3. Žukauskaitė, M. ir kt. (2019). *European Handbook for Mediation Lawmaking*. CEPEJ(2019)9 [interaktyvus] (patvirtintas CEPEJ 32-oje plenarinėje sesijoje). Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928> [Žiūrėta: 2019 m. gruodžio 29 d.].
4. Žukauskaitė, M. Piercing the Secrecy of Mediation. Iš Flaga-Gieruszyńska, K. (sud.) (2021 numatomas). *Ochrona informacji poufnych w postępowaniu cywilnym i karnym (liet. Konfidencialios informacijos apsauga civiliniame ir baudžiamajame procese)* (Monografijos skyrius priimtas spausdinti). Warsaw: C. H. Beck.

2) Kitos autorės mokslinės publikacijos:

1. Žukauskaitė, M. (2018). Nemokumo reglamento naujovės. *Teisė*, 106, 177–189.

2.13. AUTORĖS PRANEŠIMAI, PRISTATYTI TARPTAUTINĖSE KONFERENCIJOSE

1) Autorės pranešimai disertacijos tema:

1. Žukauskaitė, M. (2016). International Growth of Mediation. *World Mediation Congress*, Des Moines, IA, JAV.
2. Žukauskaitė, M. (2018). ODR and the Rule of the Internet. *6-oji tarptautinė doktorantūros studentų ir jaunųjų mokslininkų konferencija 'Digitalization in Law'*, Vilnius, Lithuania. Konferencijos metu pristatyti rezultatai išspausdinti konferencijos leidinyje, p. 262–271. Prieiga per internetą: <http://lawphd.net/wp-content/uploads/2018/09/International-Conference-of-PhD-studentand-and-young-researchers-2018.pdf>.
3. Žukauskaitė, M. (2018). Compulsory Mediation: An Obstacle or an Absolute Necessity in the Pathway of Access to Justice? *Doktorantų dirbtuvės 'Current Topics in Procedural Law'*, Frankfurt am Main, Vokietija.

2.14. INFORMACIJA APIE AUTORE

Miglė Žukauskaitė-Tatorė gimė 1991 m. gruodžio 2 d., Vilniuje, Lietuvoje.

Išsilavinimas:

2016 – 2020 m. doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Teisės fakultete;

2019 m. doktorantūros stažuotė Gento universitete (Gentas, Belgija);

2018 m. doktorantūros stažuotė Liuksemburgo Makso Planko procesinės teisės institute (Liuksemburgas);

2010 – 2015 m. teisės studijos Vilniaus universiteto Teisės fakultete (Tarptautinės teisės ir ES teisės specializacija), įgytas teisės magistro kvalifikacinis laipsnis. Studijų laikotarpiu, 2014 – 2015 m. rudens semestre studijuota Prancūzijoje, Tulūzos 1-ojo Kapitolijaus universiteto Teisės ir politikos mokslų fakultete.

2010 m. įgytas vidurinis išsilavinimas Vilniaus licėjuje.

Profesinė patirtis:

2021 m. – iki dabar: teisininkė, vyresnioji specialistė išorės ginčų sprendimui, Revolut Ltd.

2020 m. – iki dabar: įkūrėja, mediatorė UAB „Pacifera“.

2020 m. – iki dabar: mediatorė, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (pagal sutartį).

2016 – 2021 m. lektorė (iki 2017 m. – specialistė; iki 2019 m. – jaunesnioji mokslo darbuotoja), Vilniaus universiteto Teisės fakultetas.

2019 – 2020 m. teisinių dokumentų peržiūra, LexSensis, Ltd.

2018 – 2019 m. direktoriaus pavaduotoja, Vilniaus universiteto Teisės klinika.

2015 – 2016 m. vyriausioji specialistė, LR Konkurencijos tarybos Draudžiamų susitarimų skyrius.

Akademinė veikla:

2016 – 2020 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete vedė civilinės teisės bendrosios dalies, prievolių teisės seminarus, vadovavo kursiniams darbams.

2018 – 2019 m. mokslinė ekspertė Mediacijos darbo grupėje Europos teisingumo efektyvumo komisijoje, Europos Taryboje.

NOTE

NOTE

Vilnius University Press
9 Saulėtekio Ave., Building III, LT-10222 Vilnius
Email: info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Print run copies 40